

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih, ki ga je sprejela Zvezna skupščina na seji zveznega in socialno-zdravstvenega zbora dne 27. decembra 1967, vnaša v invalidsko zakonodajo precejšnje spremembe in novosti

V smislu teh sprememb bodo znašale osebne invalidnine: I. skupine (100 % in potrebna tuja pomoč) 762 novih dinarjev, II. (80 %) 544, III. (90 %) 417, IV. (80 %) 309, V. (70 %) 219, VI. (60 %) 136, VII. (50 %) 92 novih dinarjev mesečno. Zadnje tri skupine prejema letne zneske invalidnin in te znašajo v prihodnje: VIII. skupina (40 %) 531, IX. (30 %) 399 in X. (20 %) 265 novih dinarjev letno.

Zelo pomembna je novost naše invalidske zakonodaje, ki jo uvaža ta zakon:

Staršem, uživalcem družinskih invalidnin, ki jim je padel edini otrok ali pa so v NOB izgubili več otrok, gre poleg dru-

žinske invalidnine tudi povečanje za 100 novih dinarjev na mesec.

Ta znesek gre tudi vdovi z družinsko invalidnino, ki je v NOB izgubila moža in ni imela otrok, pa tudi vdovi z družinsko invalidnino, ki je poleg moža izgubila v NOB tudi otroke.

Druga res važna pridobitev uživalec družinske invalidnine je ta, da so z novim zakonom pridobili zdravstveno varstvo v enakem obsegu kot vojaški vojni invalidi, izjemni zobna protetična sredstva, proteze, ortopedske in druge pripomočke, pomožne in sanitarne priprave ter zdravljenje v naravnih zdraviliščih. Prav tako imajo pravico do ocal.

Otrokom, ki dobivajo družinsko invalidnino, so ne glede na navedena določila zagotovljene tudi proteze, ortopedski in drugi pripomočki, pomožne in sanitarne naprave ter zobna protetična sredstva.

Ker bodo deležni na novo navedenega zdravstvenega varstva v prvi vrsti starši in vdove padlih borcev — kmetje, velja še posebej naglasiti, da je to varstvo zanje mnogo ugodnejše od kmečkega zavarovanja.

Nadaljnje novosti sprememb in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih so:

Ortopedski, invalidski in posebni invalidski dodatek se povečajo od 1. januarja 1967 dalje za 12 odstotkov.

Razliko za leto 1967 pri invalidskem in posebnem invalidskem dodatku po občine že nakazuje upravičenec. Razliko pri ortopedskem dodatku pa bodo občine nakazale v kratkem. Ker bo treba popraviti tudi invalidske izplačilne knjižice, jih morajo osebni vojaški vojni invalidi predložiti invalidskemu referentu občinske skupščine.

Opozoriti velja še posebej na določilo zakona, po katerem gre povečana družinska invalidnina upravičencu od prvega januarja 1968 dalje, če vloži zahtevo v treh mesecih — se pravi do konca marca. Če vloži zahtevo po preteku tega roka, mu gre povečana družinska invalidnina od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve.

V. M.

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

OB 25-LETNICI SMRTI PRVEGA POHORSKEGA BATALJONA
Legendarni zgled junaštva

Letos 8. januarja je minilo četrto stoletje, ko je na Osankarici na Pohorju do poslednjega moža padel prvi Pohorski bataljon. To je tudi vsakoletni občinski praznik občine Slovenske Bistrica in krajevni praznik prebivalcev Oplotnice in Ruš

Na akademiji v Slovenski Bistrici, ki jo je pripravil krajevni odbor ZB s pomočjo tamkajšnjih organizacij, so ponazorili poslednji boj borcev prvega Pohorskega bataljona. Ponoritev je lepo uspela. Slovesnosti so se udeležili preživeli borec prvega Pohorskega bataljona Franc Zalaznik-Leon, v imenu GO ZB NOV Slovenije Jože Borštnar, Franta Komel in

drugi borci, aktivisti ter predstavniki organizacij.

Na slavnostni akademiji so sodelovali pionirski odredi iz občine Slovenske Bistrica, ki so tekmovali o tem, kako poznajo narodnoosvobodilno gibanje na Pohorju. Imeli so tudi svečano sejo občinske skupščine. Na njej je sekretar občinskega komiteja ZK Slovenske Bistrica Alojz Kores govoril o partizanstvu na

tem območju in o razvoju občine. Prisostvovali so ji nekateri preživeli borci prvega Pohorskega bataljona, svojci padlih borcev in drugi gostje. Na slovesnosti v Slovenski Bistrici je govoril Mitja Ribičič, član IK CK ZKJ. Razen tega so v Slovenski Bistrici skupaj z Muzejem NO v Mariboru pripravili razstavo »Talci na Štajerskem 1941–1945«. V tamkajšnji telovadnici so pred otvoritvijo razstave izvedli krajši kulturni program, v katerem je sodeloval moški pevski zbor iz Pragerskega. Razstavo pa je odprl predsednik občinske skupščine Slovenske Bistrica Miro Kolenko. Razen tega so imeli v Slovenski Bistrici in v drugih krajevnih središčih več kulturnih in drugih prireditev, med drugim slavnostne seje družbenih in političnih organizacij. Na podoben način so proslavili 8. januar tudi prebivalci v Rušah in v drugih pohorskih zaselkih.

Predvidena večja svečanost na Osankarici, kjer je bilo zadnje

prizorišče boja prvega Pohorskega bataljona, pa je zaradi visokih snežnih zametov odpadla. Tjakaj so krenile le posamezne patrle in položile vence organizacij.

D. M.

Sodelovanje z borci iz raznih dežel

Med obsežno aktivnostjo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in njenih komisij ne gre prezeti dela komisije za mednarodno in zamejsko sodelovanje. V vsem letu 1967 je Slovenijo obiskalo 316 predstavnikov tujih borčevskih organizacij. Največ jih je bilo iz Italije (143), nato iz Avstrije (51). Tem sledijo obiski iz ZSSR (35), Bolgarije (80), DRN (2), Francije (2), Belgije (1) in Nove Zelandije (1).

Toda ne gre samo za obiske predstavnikov tujih organizacij borcev, marveč tudi za obiske članov naše Zveze tujim organizacijam borcev, ki so jih povabile. Večje skupine udeležencev NOV pa so obiskale partizanske bolnišnice v Italiji in nekdanja koncentracijska taborišča. Tudi turneja Partizanskega invalidskega pevskega zbora po Bolgariji sodi med te obiske.

Že v lanskem januarju je republiški odbor ZB NOV Slovenije obiskala tričlanska delegacija bivših borcev železničarjev iz Francije in Belgije.

Predsednik ZB NOV Slovenije Franc Leskošek je v januarju sprejel avstrijskega generalnega konzula v Ljubljani dr. Heinricha Riesenfelda in Fritz Matznerja iz Gradca. V marcu se je predstavnik Zveze koroških partizanov Karel Prusnik pogovarjal na republiškem odboru ZB NOV Slovenije o predlogih za odlikovanja koroških borcev.

Mesec april je značilen po obiskih večjih skupin članov ZB NOV v tujini. Že v začetku tega meseca se je tričlanska delegacija republiškega odbora Zveze udeležila IX. kongresa

Nacionalnega združenja italijanskih partizanov (ANPI) v Vidmu (Udine). Vodja delegacije predsednik Franc Leskošek-Luka je na kongresu tudi govoril in so udeleženci kongresa njegov govor iskreno pozdravili. Na povabilo Nacionalnega lize je konec aprila odpotovala v Rim in Neapelj tričlanska delegacija zveznega odbora ZB NOV, v kateri je bil tudi podpredsednik republiškega odbora ZB NOV Slovenije Franc Kresc-Coban. Ta delegacija se je udeležila slovesnosti ob 50-letnici ustanovitve nacionalnega združenja vojnih invalidov Italije.

Svečanosti ob odkritju mednarodnega spomenika v nekdanjem koncentracijskem taborišču Auschwitz se je udeležila 110-članska skupina članov ZB iz Slovenije. Skupina 45 bivših internirancev-članov ZB je obiskala nekdanje nacistične taborišče Flossenbürg. Druga združenja vojnih invalidov Italije vsehstransko na roko predskupina 126 članov ZB, po večini vojaških vojnih invalidov, je obiskala Bari in druge kraje v južni Italiji, kjer so bile partizanske bolnišnice. Skupini je sednik pokrajinskega odbora ANPI za Puglie-Corrado.

V maju je kot gost zveznega odbora ZB NOV Slovenije obiskala Slovenijo 3-članska delegacija sovjetskega komiteja vojnih veteranov, ki jo je vodil predsednik komiteja maršal Sovjetske zveze Semjon Nikolajevič Timošenko. Člani te delegacije so si v Sloveniji ogledali Ljubljano, Bohinj, Bled in Otočec. Na predsedstvu ZB NOV Slovenije se je delegacija pogovarjala s člani republiškega odbora, sprejel jo je tudi predsednik skupščine SRS Sergej Kraigher.

V tem mesecu je bilo še več srečanj. Zasedanja Mednarodnega komiteja koncentracijskega taborišča Dachau sta se udeležila dva člana ZB. Sledi turneja Partizanskega pevskega zbora v Bolgarijo, kjer je priredil 6 koncertov. Delegacija pokrajinskega odbora ANPI za

(Nadaljevanje na 3. strani)

● Iz odgovorov
Staneža Kavčiča
novinarjem »Politike«

Znano je, da je bilo že prej v družbenem planu razvoj Jugoslavije od leta 1966 do 1970 predvideno, da se limitirani zvezni ravni najpozneje do leta 1968 opravijo. V razpravah o tem vprašanju je zvezna administracija po mojem trdnem prepričanju, morda tudi nehoti, zdaj prišla na dan s povsem napačno alternativo. Vprašanje je bilo namreč postavljeno takole: kdo je za večjo ali manjšo obremenitev gospodarstva? Nam pa se to vprašanje sploh ne postavlja tako. Postavljati to vprašanje tako pomeni lotiti se tega problema s povsem praktičističnih vidikov. Mi smo trdno prepričani, da se je treba takšnega problema lotiti z načelnih političnih in sistemskih vidikov. To pa pomeni, da je treba vprašanje postaviti takole: ali lahko republika ali narod, potem ko je izpolnila vse svoje obveznosti do federacije vsehvi tudi pomoč nerazvitim in s tem socialistični skupnosti, sama razpolaga in deli ostanek narodnega dohodka? Mislim, da je to vprašanje teoretično in načelno politično jasno že od začetka ustanovitve nove Jugoslavije. Če ne bi bilo tako, bi to pomenilo, da se federativni sistem oziroma statutarne pravice republike bolj ali manj izrazajo v nekakšnih avtonomnih kulturnih pravicah; v bistvu bi tedaj imeli centralistično in unitaristično državo, ne pa socialistične skupnosti enakopravnih in suverenih narodov. Mi v Sloveniji ne zahtevamo nobenega denarja od organov federacije, želimo pa zahtevamo, pa razumevanje, da je nujno potrebno, da slovenska skupščina v sodelovanju z vsemi drugimi političnimi in družbenimi faktori odloča, kako bo razdelila naš narodni dohodek, potem ko je Slovenija svoje obveznosti do federacije že izpolnila. Če to ne razumevanja, so politična in druga trenja neogibna.

DELO — 10. I. 1968

● Za milijardo
189 milijonov...

Mestni komite ZK v Beogradu je obsojil tudi ravnanje delovnih organizacij, ki bi morale upoštevati zakon o zadrževanju osebnih dohodkov, pa so decembra neodgovorno zvišale osebne dohodke za milijardo 189 milijonov 5-dina v primerjavi z novembrskim povprečjem, in za 90 odstotkov v primerjavi z devetmesečnim povprečjem osebnih dohodkov lanskega leta. Mestni komite je naročil občinskim komitejem, naj proučijo delitev v prirediteljskih delovnih organizacijah, naj pozovejo komuniste, ki so na odgovornih mestih teh podjetij in njihovih samoupravljanja na odgovornost, in naj zahtevajo od njih, da javno pojasnijo svoje soglasje s takšno delitvijo, organizacije ZK pa naj vplivajo na kolektive, da bodo svoje sklepe spreminili.

DELO — 10. I. 1968

● Zaslužki

januar—september 1967
v novih dinarjih

	1965	1967	zvečanje
Gospodarstvo v celoti	447 742 292		
Elektrogospodarstvo	667 1152 485		
Banke in banilnice	692 1210 510		
Zavarovanje	581 1170 589		
Igre na srečo	632 1083 451		
Zunanja trgovina	639 1124 485		
Trgovinske storitve	574 1055 481		
Poslovna združenja	724 1265 541		
Premog	536 691 155		
Tekstil	388 593 205		
Lesna industrija	375 556 181		

KOMUNIST — 5. I. 1968

● Plače bančnih svetnikov
(v novih dinarjih):

Narodna banka	1662
Jugoslovanska invest. banka	1840
Gospodarska banka Beograd	2160
Gospodarska banka Zagreb	1614
Kreditna banka Ljubljana	2735
Gospodarska banka Skopje	1660
Investicijska banka Sarajevo	1654
Beograjska združena banka	2070

Ne hodite po nasvet v Ljubljano!

POLITIKA — 5. I. 1968

● Prevelik uvoz

Novembra 1967 je bil uvoz blaga iz Slovenije le za 1 odstotek večji od izvoza novembra 1966. Uvoz pa je še vedno naraščal in je bil glede na isti mesec predhodnega leta za 36 odstotkov večji. Skupni izvoz enajstih mesecev leta 1967 je bil za 9 odstotkov večji od istega razdobja v predhodnem letu, uvoz pa kar za 41 odstotkov večji. Take nesorazmerne gibanje obeh zunanjetrgovinskih tokov je povzročilo močno neuravnoteženje bilance naših zunanjetrgovinskih odnosov. Pasiva je od lani na leto porasla za 240 odstotkov in znaša polovico vse vrednosti izvoza.

GOSPODARSKI VESTNIK — 9. I. 1968

● Upokojenci imajo
pravico do dela

S stališča ustavnosti se zastavlja tudi vprašanje zaposlovanja upokojencev. Pravica do dela je temeljna pravica, zaupanja in ustavo in jo lahko omejuje samo ustava. Ustavno sodišče SRS zato smatra, da določila zakona v nikakršni obliki ne bi smela posegati v pravico upokojencev do dela in v pravico delovnih organizacij, da samoupravno odločajo o vstopu delovnih ljudi vanjo, o prenehanju njihovega dela, ter o drugih medsebojnih delovnih razmerjih, ker so to pravice, ki jih jamči ustava. Starostna pokojnina je na podlagi dela pridobljena pravica in kot taka neodtujljiva. Dopolnilni dohodki zaposlenih upokojencev izvirajo iz njihovega prispevka (ter so torej v skladu z določili ustave, da samo delo in uspehi dela določajo materialni in družbeni položaj človeka).

DELO — 10. I. 1968

VPRAŠAJI NAD NOVIM DELOVNIM URNIKOM

V zadnjem času smo slišali in brali mnogo argumentov za novi delovni urnik in proti njemu. Osnovna motivacija uvedbe novega urnika, smo brali, je težnja za povečanjem produktivnosti. Takšen delovni čas da je preizkušen že v nekaterih drugih deželah, kjer se dobro obnese. Nekli slovenski časnik je postregel javnosti celo z malce komične ugotovitvijo, da kdor zgodaj vstaja, je ves dan zaspan, s čimer je postavil na glavo stari slovenski pregovor »Kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja.«

Po uvedbi novega delovnega urnika v organih uprave vprašaji nad tem urnikom niso izginili, temveč jih praksa celo podkrepilje, kar smo lahko videli takoj po novem letu. (V Borbi je bil npr. 4. t. m. objavljen članek pod naslovom »Niso vsi navdušeni«.)

Kdor gleda na povečanje produktivnosti kot na osnovo za dvig življenjskega standarda, prav gotovo ne zanika možnosti, da utegne biti tudi novi delovni čas eden izmed pripomočkov za njeno po-

večanje. Hkrati pa se bo seveda vprašal, ali bo takšna sprememba pozitivno vplivala konkretno nanj in na njegovo delovno organizacijo — ali se bo z novim urnikom v njej produktivnost zares povečala.

Eden izmed elementov, ki zbuja take pomisleke, so prav gotovo pomanjkljive možnosti družbene prehrane. Vsak se vpraša: kdor bom v primeru uvedbe novega urnika kosil? Denimo, da je nekdo zaposlen v centru Ljubljane, stanuje pa v Stožicah. Če bi hotel kositi doma, bi prav gotovo porabil za to — računajoč pot tja in nazaj — več kot eno uro. Če bi hotel kositi v mestu, bi se seveda odločil za tisto restavracijo, kjer se mu obeta čim hitrejša postrežba in čim nižja cena kosila. Najbrž bi se odpravil v samopostrežno restavracijo, kjer ima gost to prednost, da si lahko prinese jed sam na mizo (glede cene pa ni kaj prida na boljšem). Toda pomislimo, kaj bi bilo, če bi uve-

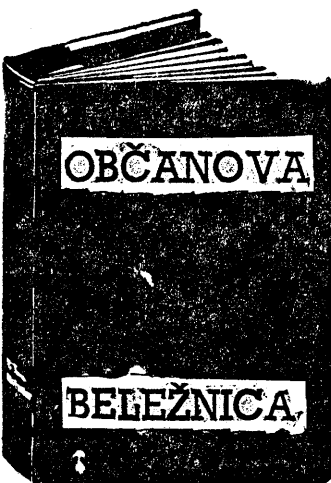
dle nov delovni urnik vse delovne organizacije! Prav gotovo bi bila v tistih redkih restavracijah, kjer je hrana kolikor toliko poceni, kaj gneča, da bi moral oditi kositi domov ali pa ostati lačen. Je naravjetno, da bi se večala produktivnost, če bi bili ljudje lačni, če bi komaj čakali, da končajo delo in dobijo kaj za pod zob?

Ker je hrana v naših restavracijah razmeroma draga, bi prehod na nov način opoldanske prehrane pomenil za uslužbenca poslabšanje življenjskega standarda.

Prav bi bilo, če bi ob razpravi glede delovnega urnika bolj pozornost prisluhnili glasu zaposlenih žena in mater.

Torej bi bilo treba urediti še marsikaj, če bi hotele vse delovne organizacije preiti na novi delovni urnik.

In končno se človek vpraša, ali je sploh potrebno vsiljivo prepričevanje o nujnosti uvedbe novega delovnega urnika v dobi delav-

skega samoupravljanja, ko samoupravljalci lahko sami odločijo, ali je ta in oni predlog zanje oziroma za njihovo delovno organizacijo koristen ali ne. Če so samoupravljalci sposobni in zreli za druge odločitve, so nemara tudi za to, ali ne?

Tudi za ureditev tega vprašanja bi bila najboljša zares demokratska pot.

F. G.

DOGODKI TEDNA

Pot prijateljstva predsednika Tita. — Po obisku v Afganistanu — pogovori s tamkajšnjim kraljem so zadevali mednarodna vprašanja in krepitve gospodarskega sodelovanja med Afganistanom in SFRJ — je predsednik SFRJ Josip Broz Tito obiskal Pakistan. V glavnem mestu Karachiju so na uradnih razgovorih obravnavali vprašanja svetovnega mira, mednarodnega gospodarskega sodelovanja in ekonomska vprašanja, ki zanimajo obe strani.

Uradno sporečilo o pogovorih v Rimu. — V Rimu so potekali dvodnevni italijansko-jugoslovanski pogovori, ki sta jih imeli vladni delegaciji na čelu s predsednikom Aldom Morom in Miko Spiljkom. O pogovorih so objavili skupno sporočilo, ki potrjuje namero obeh strani po čim širšem razvoju odnosov med državama. Tovariši Spiljak je obiskal tudi papeža Pavla VI. in nekatera središča Italije.

Jugoslovansko-japonski pogovori v Tokiu. — Predsednik zvezne gospodarske zbornice Anton Bole, ki vodi jugoslovansko gospodarsko delegacijo, se je v Tokiu pogovarjal z japonskim zunanjim ministrom Mikijem in ministrom za zunanjo trgovino Šinom. Pogovarjali so se o problemih gospodarskega sodelovanja med državama; kaže, da se bo gospodarsko sodelovanje med njima še poglobilo.

Program Narodnega sveta koroških Slovencev. — Narodni svet koroških Slovencev je sprejel svoj samostojni program v zvezi s položajem in problemi slovenske manjšine na Koroškem. Izvršni odbor Zveze slovenskih organizacij na Koroškem je izjavil, da se Zveza distancira od programa NSKS ter ugotavlja, da za koroško slovensko narodno manjšino kot celoto veljajo samo predlogi iz spomenice in programa ZSO iz leta 1965.

Ustaši pred sodiščem. — Pred pokrajinsko sodišče v Stuttgartu so postavili »tri Hrvatve iz emigracije«, ker so kovali zaroto, nosili orožje brez dovoljenja, kršili zakon o razstrelivu in tiho tapili orožje. Na zatožni klopi so Franjo Turc, njegova žena in Petar Hinić. Obtoženi so, da so po nalogu ustaške centrale »Hrvaško revolucionarno bratstvo« v Avstraliji skušali v Stuttgartu ustanoviti glavni štab te organizacije v Evropi.

Kolonija nacistov v Braziliji. — Brazilska policija je, kot poročajo iz Ria de Janeira, ugotovila, da je na obmejnem področju Guaira kmetijska kolonija, kjer se skrivajo nacisti. Zvedelo se je, da se v tej koloniji skriva Hitlerjev naslednik Martin Bormann, verjetno pa tudi vojni zločinec Josef Mengele. Policija sedaj išče Alexandra Lenhardta, za katerega menijo, da je zločinski Mengele.

»Pravda« o enotnosti plenuma CK KPČ. — Glasilo CK KP Slovaške »Pravda« piše, da je nedavni plenum CK KPČ potekal v popolni enotnosti. S tem »Pravda« pobija vtis, da pred plenom v centralnem komiteju niso bili enotnih misli o temeljnih vprašanjih uresničevanja sklepov III. kongresa KPČ. Časopis poudarja, da gre za to, da bi odpravili birokracijo v partijskem delu.

Sovjetski vesoljci se pripravljajo. — Znani sovjetski vesoljci Pavel Popovič, Andrijan Nikolajev, Valerij Bikovski, Pavel Belajev in Aleksej Leonov so končali inženirsko vojaško akademijo v Moskvi. Popovič je izjavil, da se sedaj vračajo k svojem glavnemu delu — pripravam na nove vesoljske polete. Njihova diplomatska dela so posvečena raznim problemom letalstva in vesoljskih poletov.

Izrael in ZAR izmenjujeta ujetnike. — Na podlagi sporazuma, ki sta ga državi sklenili s posredovanjem mednarodnega Rdečega križa, sta Tel Aviv in Kairo pričela izmenjavati vojne ujetnike; nedavna izmenjava se je pričela na vzhodnem bregu prekopu pod nadzorstvom predstavnikov Rdečega križa. Sporočilo o številu repatriiranih ujetnikov bodo objavili, ko bo izmenjava opravljena.

ZDA ne bodo pomagale Jordaniji. — ZDA so suspendirale finančno pomoč 24 milijonov dolarjev, ki so jo lani odobrile Jordaniji. Američani pravijo, da ta pomoč ni več tako potrebna, ker arabske države, proizvajalke nafte, Jordaniji izdatno pomagajo. Na konferenci arabskih voditeljev v Kartumu so sklenili, da bo Jordanija dobivala od Libije, Kuvaite in Saudske Arabije 14 milijonov funtov letne pomoči.

Eškol »Phantomov« ni dobil. — Izraelski premier Levi Eškol je z obiska v ZDA odpetoval domov prazen rok: ni uspel dobiti nadzvočnih bombnikov »Phantom«, kakor je bil zahteval, pač pa mu je predsednik Johnson zagotovil, da bo temeljito pretehtal izraelske vojaško-obrambne možnosti v luči vseh važnih faktorjev, včevši dobavljanje vojaške opreme na območje Srednjega vzhoda.

Pogovori Sihanuk — Bowles. — Ameriški veleposlanik Charles Bowles je obiskal šefa kambodške vlade princa Sihanuka. Slednji je zahteval, naj Američani ustavijo bombardiranje Severnega Vietnamu in pustijo Vietnamce, naj sami rešijo svoje notranje probleme. Sihanuk je tudi izrazil željo, da bi želel dobiti informacije o tuji infiltraciji v Kambodžo, vključujoč tudi tiste, ki zadevajo agente CIA.

Peking obtožuje ZDA napada. — Kitajska časopisna agencija »Hsinhua« sporoča, da so ameriška letala napadla kitajsko ozemlje v obmejni pokrajini Junan, pri čemer je bilo ubitih več kitajskih državljancev. Kitajci obtožujejo tudi »ameriške hlapce« v Laosu. Ta napad označujejo kot vojaško provokacijo proti LR Kitajski. Pokrajina Junan meji na Laos in Severni Vietnam.

Nesoglasja med ameriški demokrati. — Podpredsednik ZDA Hubert Humphrey je opomnil ameriške demokrate, da bi utegnili nesoglasja zastran Vietnamu povzročiti poraz predsednika Johnsona na volitvah novembra letos ter da utegne republikanski kandidat zmagati zaradi nerada v vrstah demokratov. Z vietnamskih bojišč zopet poročajo o večjih ameriških izgubah: blizu demilitarizirane cone je konvoj ameriške pehote padel v zasedo.

OB TABORNEM OGNJU

Ob zadnjem novem letu sem sklenil obiskati slovensko družino v avstrijskem mestu Köflach, s katero sem med drugo svetovno vojno kot prebegelci iz dolnjega Posavja gojil dobre prijateljske odnose. Pravzaprav sem ji hotel vrniti obisk iz lanskega leta. Takrat sem z obiskovalci obiskal Bled in bivšo gestapovsko mučilnico Begunje. Tokrat pa je naneslo popolnoma drugače, kot sem si predstavljal.

Ze ob 15. uri popoldne sem se z motornim vlakom pripeljal v Köflach, ki kot manjše avstrijsko industrijsko mesto šteje le nekaj manj prebivalcev kot naše železarske Jesenice in se ponša z dvema rudarskima bazenoma Pibersteinom in Rosentalom ter s tovarno stekla in čokolade. Skozi Köflach poteka avtomobilska cesta Celovec—Graz. Dober pešec bi rabil le slabo uro peš hoje do deželne koroško-štajerske meje.

Ko sem se okrepčal v bližnjem gostišču, sem se napotil v slabe pol ure oddaljen trg Maria Lankowitz, kjer sem med zadnjo vojno delal in stenoval, da obiščem nekatere slovenske družine. Čeprav sem bil od vseh slovenskih družin zelo prisrčno sprejet, me je motilo, da smo govorili le nemško. Pravijo, da so svoj materin jezik popolnoma pozabili, njihovi otroci pa se našega jezika niso učili. Pri tem sem se spomnil besed nekega avstrijskega Nemca, ki mi je med zadnjo vojno dejal, da če bi živel na kraju sveta, bi naučil svoje otroke materinega jezika.

Okoli 22. ure sem se vračal nazaj v Köflach in med potjo v Maria Lankowitz stopil v neko gostišče na kavo. Ko sem sedel za mizo, sem takoj opazil, da me od sosednjega omizja opazuje prileten možakar. Čez nekaj časa je prišel k meni in me vprašal, od kod sem prišel. Pripovedoval sem mu, da sem

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

LETNE SKUPŠČINE NA JESENICAH

V ponedeljek, 18. decembra je imelo letno konferenco ZVVI Javornik - Blejska Dobrava, v četrtek, 21. decembra ZVVI Sava - Podmežaklja, v soboto, 23. decembra ZVVI Zirovnica, v nedeljo, 24. decembra ZVVI Kranjska gora - Mojstrana in v torek, 26. decembra ZVVI Plavž.

Zelo dobra udeležba in živahna razprava na letnih konferencah sta pokazali, da je delo vseh ZVVI, razen na Plavžu, vidno napredovalo, ker so se odbori otresali starih delovnih navad. ZVVI Javornik - Blejska Dobrava je s sodelovanjem z ZB in z ostalimi družbeno političnimi organizacijami izvedlo pogostitev mater padlih borcev in talcev.

Ceprav je imelo ZVVI Zirovnica med letom dve seji in je priredilo izlet, se še vedno ni otreslo starih delovnih navad, ker še vedno pričakuje z »vrha« ukaze oziroma navodila za svoje delo. Potožili so člani občinske komisije VVI, da še vedno ni rešeno vprašanje slepe članice ZVVI Marije Prešern iz Smokuča.

Najbolj delovno je že od svoje ustanovitve ZVVI Sava - Podmežaklja, ki je imelo v lanskem letu enajst sej. V lanskem letu so skupaj s ZVVI Kranjska gora - Mojstrana priredili krojni izlet po Srednjem Primorju in srečanje z vo-

jaškimi vojnimi invalidi iz Lokavca pri Ajdovščini. Nekaj dni pred lanskim dnevom republike so obdarili in pogostili vojaške vojne invalide. Zelo uspešno je ZVVI Sava - Podmežaklja rešilo nekaj nalog glede socialnega vprašanja članstva.

Ker se ni na lanski letni konferenci ZVVI Plavž izvoljeni odbor v celnem letu niti enkrat sestel, je sestanek članstva sklical občinska komisija VVI. Sestanka se je od 87 udeležilo le 18 članov. Na tem sestanku so imenovali in izvolili šestčlansko upravni odbor z določenimi nalogami, tričlanski nadzorni nadzor in štiri delegate za občinsko

konferenco ZB NOV. Predstavnik občinske komisije VVI sta novoizvoljenemu odboru na Plavžu dala navodila za bodoče delo. Ker je novi odbor izjavil, da je pripravljen delati, upamo, da bo delo ZVVI Plavž končno zaživel.

Ko bodo zvezni in republiški organi sprejeli nove predpise o invalidski zakonodaji, bodo ZVVI s sodelovanjem občinske komisije VVI sklicala sestanke, kjer bo pravnomočno razločilo predpise novega Zakona o vojaških vojnih invalidih. Nujno bodo tudi uredili statistiko o družbeni in športni dejavnosti svojega članstva.

Vesti iz Senovega

Lani je ZB NOV Senovo prirejalo občasne sestanke svojega odbora kar na terenu, pri svojih članih ali poverjenikih, zlasti tam, kjer so se včasih zadrževali partizani. Zadnji tovrstni sestanek je bil konec decembra pri Ivanu Kranjcu na Dobrovi pod Bohorjem; pri Kranjčevih so bili partizani med NOB stalni gostje. Odbor na svoji seji ugotovil, da je organizacija za skrbelo za svoje člane. Posobno skrb posvečajo bolnim borcem, jim urejajo zdravilnja v klimatskih zdraviliščih in bolnicah ter jih tam tudi obiskujejo. Pred nedavnim so v novomeški bolnici obiskali borca Miho Molana in Jerneja Jereba. Mnogim borcem je organizacija pomagala pri najetu posojila za stanovanjsko gradnjo. Otroci borcev so prejemali pri njej pomoč. Ko so obravnavali spomeniško varstvo, so povedali, da so postavili spomeniško obeležje padlim borcem v Koprivnici, obavili napise na spomenikih in spomeniških ploščah in obnovili partizansko bolnico na Traven lazu pod Bohorjem in sodelovanju z brestniška organizacija, predvsem s prostovoljnimi delom borcev in planincem. Fehvaliti so tudi delo občinskega odbora ZB NOV Krško, ki tesno sodeluje s senovsko organizacijo. 17. februarja bo združenje borcev Senovo imelo svoj občni zbor.

R. K.

NE ŠTEJEJO JIM V DELOVNO DOBO...

Kot mnoga druga združenja borcev je tudi apaško imelo svojo redno letno skupščino, ki pa je zabeležila slabo udeležbo; pravijo, da zaradi slabe obveščenosti. Najprej je predsednik ZB Jurij Žagar prebral poročilo. V razpravi, ki je sledila, so mnogi člani poudarili, da se jim ne priznava v delovno dobo čas, ko so delali v kmečki de-

lovni zadrugi. Skupščina borcev je sklenila vložiti na pristojno mesto vlogo s podpisom vseh prizadetih. V razpravi je sodeloval tudi predsednik občinskega odbora ZB NOB Gorjuna Radgona Tone Brus.

Dne 23. decembra 1967 so se apaški rezervni oficirji in podoficirji udeležili predavanja, s katerim so bili zelo zadovoljni. Predavatelj je govoril o dogodkih v svetu ter o dolžnostih in usposabljanju rezervnega starišinskega kadra.

A. M.

NAGRADE ZA UREDITEV SPOMENIKA

Te dni potekajo v občini Ilirska Bistrica redne letne skupščine združenj borcev NOB. Letna skupščina je bila tudi v vasi Vrbovo. Udeležilo se je mnogo članov ZB ter gostje iz Ilirske Bistrice, med njimi tudi predsednik občinskega odbora ZB NOB Anton Dovgan-Branko in predsednik občinskega odbora ZSDL Miha Primc. Najprej je predsednik odbora ZB Vrbovo prebral referat o delovnih uspehih organizacije.

Najbolj pošttrvalni člani so za svoje delo prejeli nagrade po 200 N-din, katere pa so že poklonili za nakup zemljišča in ureditev okolice spomenika, odkritega lani. Spomenik so postavili vaščani Vrbovega, Vrbičce in Jablanice. Na svoji skupščini so člani ZB iz Vrbovega sklenili združiti dosedanj domaći organizaciji borcev in invalidov. Za predsednika organizacije so ponovno izvolili Lada Primca.

P. Nikolič

KRANJSKI REZERVISTI HOČEJO NAPREJ

Na letnem občnem zboru je ZROP Vodovodni stolp v Kranju, ki s 361 člani šteje med najmočnejše v tej občini, pred novim letom razpravljala o svojem delu v preteklem letu in o načrtih v letošnjem letu. Največ so govorili o sodelovanju rezervistov v tej organizaciji in o dosedanjih dejavnostih. Na splošno, kot so ugotavljali, rezervisti dokaj uspešno zasledujejo razvoj in napredek sodobne tehnike naše armade. To so ugotavljali ob tem, da je bilo veliko pohvaljenih izmed tistih, ki so bili poklicani na vaje, nad 20 odstotkov teh pa je bilo predlaganih za napredovanje. Vendar so na občnem zboru ugotavljali, da v dejavnosti te organizacije sodeluje le majhen

odstotek rezervistov. Občnega zbora se jih je udeležilo le dobrih 18 odstotkov, še manj pa se jih udeležuje raznih predavanj in drugih aktivnosti, ki jih prireja ZROP. Zato so se vsi navzoči strinjali s programom tehnične vzgoje v letošnjem letu, ki vojaško izpopolnjevanje postavlja v dokaj resnejše okvire. Za uspešnejše delovanje ZROP na terenu so predlagali delitev predavanj in drugih aktivnosti po rodovih vojske, tesnejše sodelovanje z vojaškimi enotami na terenu in večkratno, krajšo vadbo rezervistov v enotah naše armade.

K. M.

Ob 50. obletnici bojev severni meji

Dne 10. decembra 1918 je odšel iz nekdajnje Sentepterske vojašnice v Ljubljani I. bataljon takratnega 17. pešpolka na ozemlje slovenske Koroške. Po zasedbi Podrožnice ter St. Jakoba je ukazal stotnik Miroslav Martinčič, naj zasede Podklat (Arnoldstein) I. četa tega bataljona ter tako zaščit Slovence v Podklatu in okolici, katerim so bili obljubljeni pravi pokoli.

Dne 5. januarja 1919 so nič hudega slutečo četo napadli člani volkwerha, okrepjeni s kmeti iz Zilje, ter jo po večurni borbi prisilili k vdanju. Tako praznujejo preostali borci že 50. obletnico te borbe.

Borci za severno mejo, ki bodo letos praznovali 50-letnico borbe, naj bodo vsaj ob tej priložnosti deležni priznanja, katerega so si zaslužili s svojo udeležbo v borbi za našo severno mejo, ki je, to lahko poudarimo, še danes taka, kot so jo začrtali z orožjem v roki ti borci pod vodstvom narodno zelo zavanih častnikov in podčastnikov.

F. K.

med zadnjo vojno delal v tem kraju. Zanimal se je, zakaj nisem po vojni ostal tod. Povedal sem mu, da sem se vrnil v domovino kot slovenski prebegelci in stopil v vrste borcev za svobodo.

Ker sem po osvoboditvi kot politikomisar komande mesta v Radečah pri Zidanem mostu iz Radeč in okoliških vasi preselil okoli 250 kočevskih Nemcev, sem bil prepričan, da me je morda spoznal, zato sem prislulni njegovemu pripovedovanju. Dejal je, da je v svojo vojno živel na nekem večjem posestvu v Leskovcu pri Krškem. Ko je pričel kritizirati našo družbeno ureditev in tovariša Tita, sem odgovoril v slovenskem jeziku:

DVOJE SREČANJ V AVSTRIJI

»Prosimo, da se takoj odstranite in me pustite v miru, če ne bom poklical policijo, da me reši pred političnim in nacionalnim sramotjenjem.«

Rdeč kot kuhan rak se je Kočevar takoj odstranil in odšel k svojemu imizju. Nato sem plačal zapitek in se odločil, da bom po tem incidentu takoj odpotoval nazaj v Jugoslavijo, ne da bi se še oglasil pri slovenski družini, kamor sem bil povabljen na obisk.

Med potjo proti Köflachu sem globoko razočaran in razburjen od dogodka, ki sem ga doživel, premišljeval: »Kaj me je po petindvajsetih letih spet pripeljal v ta kraj, kjer sem med zadnjo vojno preživel kruto usodo slovenskega izseljenca in izgnanca z rodne domače grude? Mar sem pozabil na psovke takratnih avstrijskih nacistov, da sem Ausländer in Windische Hund?«

Zal nisem mogel zaradi mraza in nezakurjene železniške črkalnice čakati vlaka proti Grazu in odšel sem v prvo gostišče, ki je bilo zaradi novoletnega praznovanja odprto vso noč. Čeprav ne maram alkohola, sem hotel grenko razočaranje in spoznanje poplahniti z vinom in pivom. K moji mizi je pristopil možak mojih let in se mi predstavil ter želel srečno novo leto.

»Ker si Jugoslovan, se ti bom nocoj »revanžiral« za vse, kar sem dobrega kot ujetnik doživel v Jugoslaviji.« Ker nisem razumel smisla njegovih besed, sem bil trdno prepričan, da me spet čaka isto doživetje kot malo prej s kočevskim Nemcem v gostišču v Maria Lankowitz. Moj nacionalni ponos pa mi ni dopuščal, da bi gostišče zaradi tega zapustil, zato sem čakal na nadaljnji razvoj dogodkov. »Ob nemški kapitulaciji so me v Celju ujeli jugoslovanski partizani, ki sem se jih zaradi propagande nemških oficirjev zelo bal.« je možak nadaljeval. »Če ne bi doživel, ne bi mogel nikoli verjeti, da bi partizani, ki so jih nemški

oficirji imeli za bandite, imeli tako human odnos do svojih sovržnikov. Ker po prihodu iz ujetništva še nisem prišel v stik z Jugoslavlani, boš nocoj moj gost. Nisem komunist, toda jaz in vsi pošteni Avstrijci spoštujemo našega maršala Tita kot borca za sožitje med narodi in za mir v svetu. Želim, da bi se vrnil domov z najlepšimi vtisi o avstrijskih ljudeh.«

Po teh besedah so mi vsi gostje voščili srečno novo leto z željo, da bi jim pripovedoval doživetja iz partizanskih bojev in načela naših partijskih in političnih voditeljev. Čeprav sem bil po teh besedah prijetno iznenaden, sem se otresel grenkih čustev, ki sem jih pred kratkim doživel. Šele, ko sem jim ta dogodek povedal. »Tudi mi smo do grla siti teh prokletih kočevskih cigánov, ki so se pritepli k nam, da skušajo kaliti dobre prijateljske odnose. Tudi mi smo na svojih hrbtih občutili metode nemških nacistov, zato bomo preprečili politiko ostankov neonacizma, ki bi spet radi pahnili evropske narode v vojno.«

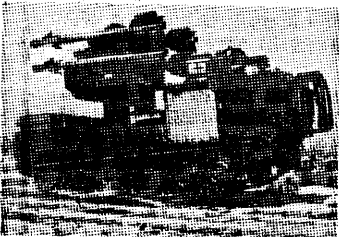
Zato sem se šele drugi dan vrnil nazaj v domovino z občutkom, da nas sosedni narodi spoštujejo. Le ljudje, ki se še skrivajo za mejo zaradi vojnih zločinov in sovraštva do naše socialistične ureditve, skušajo kaliti naše odnose.

Karel Zorko

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Poskusi s »chapparrallic«

V Združenih državah Amerike so pred kratkim opravili poskuse s protiletalskimi raketami tipa »chapparrallic«, vgrajenimi na posebno gosenična vozila. Rakete so

preizkušali na 160 kilometrov dolgi poti. Trdijo, da so bili uspešni. Ameriška vojska je pri podjetju Aeronutronic, ki izdeluje to orožje, naročila za 6.400.000 dolarjev teh raket.

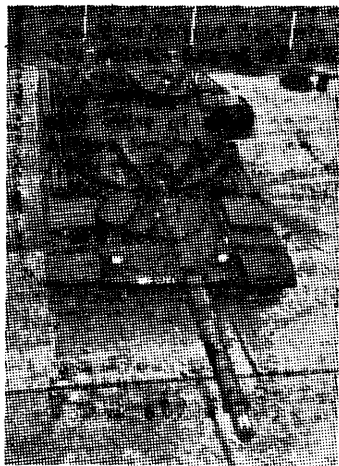
Tank z najmočnejšim topom na svetu

To je britanski tank »chieftain«, ki ima 50 ton, oborožen pa je s topom kal. 120 mm. Tako močnega topa nima noben tank na svetu. Z njim lahko uniči na precejšnji razdalji kateri koli tank. »Chieftain« bo zamenjal »centuriona«, ki ga imajo v oborožitvi tudi Izraelci.

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

eici in ki se je menda proslavil v zadnji izraelsko-arabski vojni.

Tank »chieftain« ima motor s 700 konjskimi močmi ter lahko uporablja razne vrste goriva. Kljub temu je tank nekoliko počasen, kajti celo na cesti ne doseže več

kot nekaj čez 40 kilometrov na uro. Sicer pa lahko prepele 800 kilometrov dolgo pot, ne da bi si moral spotoma napolniti rezervoarje.

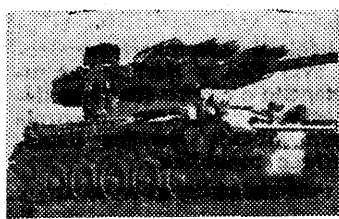
Avstrijsko vojno letalstvo

Avstrija je — kot je znano — nevtralna država in ne spada v nobeno vojaško zvezo. Avstrija je bržkone prav zato kupovala vojna letala na obeh straneh. Sicer pa je njeno vojno letalstvo precej skromno. Na Češkem, v Italiji in Franciji je pred leti nakupila nekaj trenažnih letal, od Svedov pa je dobila 30 lovcev-bombnikov tipa Saab J29F, ki jih namerava sedaj zamenjati z novjšimi letali. Glede tega pa se Avstriji še niso odločili, ali naj kupijo švedske Saab F-5, francoske Mirage M5 ali pa sovjetske Mig-21. Razen lovcev-bombnikov ter nekaj trenažnih in transportnih letal imajo Avstrijci kakih 60 helikopterjev, ki pa so namenjeni predvsem za vzdrževanje zveze in za reševalna dela.

Velja reči, da po mirovni pogodbi Avstriji ne smejo imeti nobenih letal, oboroženih z vodljivimi izstrelki. Kljub temu pa Avstriji upajo, da jim bodo dovolili z vodljivimi protitankovskimi izstrelki opremiti vsaj helikoptere.

Protitankovski tank

Vozilo, ki ga vidimo na sliki, ni nič drugega kot francoski tank AMX. Od običajnih tankov te vrste se razlikuje po štirih protitankovskih raketah Nord SS.11, ki jih ima namesto topa. Merilec

ima na voljo avtomatski telemekanski sistem z infrardečim gonilometrom. Njegovo opravilo je zelo preprosto. Skrbeti mora, da je podoba cilja natančno v sredini njegovega vizirja. Optična opazovalna naprava z infrardečim gonilometrom je pritrjena na vrh kupole, od tod pa se slika po periskopu odboja v notranjost tanka do okularja merilečevega vizirja.

Od dneva, ko je nad Hirošimo eksplodirala zloglasna atomska bomba, je minilo že dvaindvajset let. Pred kratkim je to mesto obiskala neka skupina ameriških novinarjev in fotografov. Rezultat njihovega dela je tudi naš članek (Nadaljevanje)

HIROŠIMA

včeraj in danes

Mar je bila atomska bomba sploh potrebna?

Zastavljeno vprašanje se glasi takole: mar je bilo v vojaškem oziru res nujno vreči bombo in uničiti prebivalstvo tega velikega mesta?

Dejstvo je, da je bomba ubila 78.000 oseb — japonsko ministrstvo za notranje zadeve pa govori celo o 260.000 ljudeh. Ameriška obrazložitev: eksplozija nad Hirošimo je povzročila takojšnjo vdajo Japonske, s tem pa so se izognili izkrcaju, ki bi zahtevalo na obeh vojskujočih se straneh še več človeških življenj.

Toda še pred kratkim je nekdanji predsednik Združenih držav Amerike Dwight D. Eisenhower izjavil tole: »Kapitulacija Japonske je bila takrat že gotova stvar in ta grozna zadeva z uničenjem Hirošime je bila povsem odveč...« Eisenhowerjevo mnenje je zasnovano na podatku, da je bil v 1945. letu večji del japonske vojne mornarice že na morskem dnu in da je bilo vojno letalstvo Dežele vzhajajočega sonca tudi že skoraj popolnoma uničeno, zaradi česar so se morali Japonci zateči k uporabi samomorilskih letal. Sicer pa so tudi od Američanov prestrašena sporočila dokazovala, da je »stranka miru«, ki je imela zagovornike celo v japonski vladi, čakala samo še na ugodno prilomnost, da neha vojno.

Res pa je, da vsa ta zadeva le še ni povsem razčiščena. Potem ko je Gar Alperowitz, profesor na Kraljevski univerzi v Cambridgeu, pregledal mnoge rokopise in zapiske raznih ljudi, ki so odgovorni za ta sklep, in ko je proučil diplomatsko arhivsko gradivo iz tega obdobja, je mogel zaključiti, da je predsednik Harry S. Truman takrat menil, v kako veliko pomoč mu bo eksplozija atomske bombe pri pogajanjih z Rusi. Američani so jih želeli prepričati o izrednem industrijskem razvoju svoje dežele in jim vsiliti svoj mirovni načrt: vzpostavitev demokratičnih držav z volilnim sistemom, pri čemer naj bi bile tudi vlade na severu Evrope podobne zahodnoevropskim vladam, in nagel razvoj trgovske izmenjave na celini, zlasti pa v Nemčiji. Po mnenju Henryja L. Stimsona, državne-

ga sekretarja med vojno, je hirošimska bomba Ameriki olajšala vodenje povojne politike. Če govorimo povsem odkrito, potem povejmo, da je šlo za nemoteno obratovanje ameriških tovarn, ki bi morale po končani vojni sicer prenehati z delom. To je bila huda napaka, kriva pa je »atomska politika«...

Napoved pa ni bilo soglasja niti med tistimi, ki so vedeli za to eksplozijo. Neka skupina znanih učenjakov, ki ji je bil na čelu doktor James Franck, ameriški fizik nemškega rodu, se je odločno uprla kolektivni smrtni obsodbi in je washingtonsko vlado opozorila na moralne posledice ukrepa, ki bi bil edinstven v vsej zgodovini.

»Po vsem svetu bo priljubljenost Združenih držav padla,« je izjavil ta učenjak, »in njihov ukrep bo le pospešil oborožitveno tekmovalnost, hkrati pa zmanjšal možnosti, ki zadevajo nadzor nad oboroževanjem.«

Odločali pa niso znanstveniki iz laboratorijev, temveč državniki. Sodila jim bo zgodovina...

Kako so Japonci pristali na brezpogojno kapitulacijo

Ne smemo misliti, da so Japonci zaprosili za mir takoj po hirošimski eksploziji. Smrtonosno orožje je padlo 6. avgusta in ker japonska vlada ni takoj odgovorila, je ameriški generalni štab sklenil odvreči novo atomsko bombo, to pa na Nagasaki. Vse to je pospešilo vdajo, kar bomo še videli.

Ko so cesarju Hiro-Hitu posredovali prve podatke o Hirošimi, je ta takoj izjavil: »Sovražnosti moramo končati čimprej. Ne smemo dovoliti, da bi se kaj takega ponovilo!« Tri dni kasneje se je cesar udeležil dramatične seje vrhovnega sveta, ki je imel šest članov. Slo je za to, ali naj sprejmejo »brezpogojno vdajo«, kot so jo bili zahtevali Američani, Rusi in Angleži na potsdamski konferenci.

Japonski vrhovni svet je sejo nadaljeval v popoldanskih urah. Takrat pa je padla še druga atomska bomba na Nagasaki. Medtem se je vrhovni svet še vedno posvetoval za jeklenimi vrati zaklonišča, jzkopanega

pod hribom blizu palače. Novico o tej drugi tragediji so takoj sporočili ministrskemu predsedniku Kantaru Susukiju, ta pa jo je prenesel vrhovnemu svetu. Lahko si je predstavljati, kakšen vtis je napravila. Susuki je prosil cesarja, naj on prevzame vodenje seje, čeprav to ni bilo po statutu. Cesar v tem svetu ni imel nobene pravice in mu je bila prepuščena rešitvena odločitev od sveta sprejetih sklepov, ne da bi smel o njih razpravljati. Sedaj pa se na to sploh ni več oziral. »Nadaljevanje vojne,« je rekel, »je brez vsakega pomena. Če se bi skušali še vnaprej trmasto vojskovati, bi prišlo do popolnega uničenja japonskega naroda. Zato moramo takoj sprejeti trde mirovne pogoje...«

Člani vrhovnega sveta so se z njim strinjali. Svečano so izjavili, da je Japonska pripravljena sprejeti potsdamski ultimatum.

Neka skupina oficirjev pa se s tem ni strinjala in ni hotela odložiti orožja. Poskusili so celo z državnim udarom in zasedli cesarsko palačo, vendar jim to ni uspelo.

O sprejetem sklepu je cesar obvestil svoje ljudstvo po radiu. To je bilo prvič, da je o teh stvareh govoril javnosti. Ker pa se je izražal preveč diplomatsko, ga mnogi poslušalci sploh niso razumeli. Navzlic temu pa je bila le vsa dežela takoj obveščena, da je vojna končana. Tako naj bi se Japonska po dveh tisočletjih spet znašla pod tujo okupacijo!

Slika je bila posneta nekaj minut po eksploziji atomske bombe

PRIHODNJIČ:
— HIROŠIMA DANES
— PRI HIROŠIMSKEM ŽUPANU
— HIROŠIMA IN MIR

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?

Za današnjo fotografijo bi mogli reči, da je nastala zgodaj spomladi 1945, verjetno nekje na Dolenjskem. Ne bi mnogo pogrešili, če bi tri partizane v ospredju, ki se pripravljajo, da se odpeljejo z dvokolesi, spoznali za partizanske kurirje. Marsikomu se bo gotovo povrnil v spomin prizor, ko kurirji na dvokolesih naglo zapustijo štab. Če boste spoznali koga na sliki, pišite nam o vsem, kar veste!

Negujmo invalidski šport!

Mnogokrat, ko se z jadnico vozim po našem morju, mislim na naše borce, kako bi jim koristilo, če bi se prav tako kot jaz vozili po vodi in uživali na čistem, s soljo prepojenem zraku. Malo nas je namreč, ki živimo ob morju in se ukvarjamo z jadranjem ali s kakim drugim vodnim športom. Mislim, da ne znamo ljudi pridobiti za sodelovanje s športnimi organizacijami, ki imajo tudi velik

pomen za narodno obrambo, kot so na primer radioamaterstvo, fotografiranje, veslanje, če omenimo jadranje, plavanje, pa tudi razni drugi športi na suhem in na snegu.

Ali ne bi bilo dobro, da bi borci in tudi drugi, vojni obvezniki, dobili priznanja za udeleževanje v športnih organizacijah. Morda bi mnogi raje sodelovali v takšnih organizacijah kot pa v predvojaški

ali celo na orožnih vajah? Obvezniki predvojaške vzgoje, športniki, ki tudi lahko pridobijo posebne ugodnosti, če dokažejo, da sodelujejo v organizacijah, ki so koristne za narodno obrambo. Seveda ne tako kot pred vojno, ko so ti priznali pravico do skrajšanega vojaškega roka, če si prinesel poltriljo, da si član Sokola, kaj pa si tam delal, ni nikogar zanimalo. Kakšnega pomena je športno

udeleževanje v vojni, naj ponazorim na primer. Proti koncu vojne smo v minerski bataljon 18. divizije dobili osem čolnov iz guč, štiri velike in štiri male. Velika borcev bataljona ni znala plavati in so zato čutili pred vojo velik strah. Prve vaje smo imeli v Podturnu. Tam smo se učili veslanja in mnogi niso še nikoli držali vesla v rokah. Eden za drugim so si čolni vred padali

čez jez, dokler ni šel sam komandant v čoln in se v njem peljal čez jez. Ko so borci videli, da ni padel v vodo, so dobili veselje in se kmalu naučili veslati. Kljub temu pa smo se vedno bali, da se ne bi kdo utopil, saj ljudi nismo mogli kar tako na hitro naučiti plavati, posebno ne v tako mrzli vodi ob takim letnem času. Kljub temu smo čez Krko prepeljali marsikateri bataljon ali skupino. Milan Cirk

Športno družabno srečanje v Novi Gorici

Pred nedavnim je bilo v Novi Gorici športno družabno srečanje rezervnih oficirjev in podoficirjev, vojaških vojni invalidov, oficirjev ter vojakov iz občin Koper, Ajdovščina, Idrija, Tolmin in Nova Gorica. Prireditelj je organiziral ZZZB NOV občine Nova Gorica — Komisija za strokovno vzgojo rez. oficirjev in podoficirjev v sodelovanju z organizacijo ZVVI.

Ideja o rednih letnih športnih družabnih srečanjih ob dnevu JLA se je porodila že lani. Tedaj je ZZZB NOV v Novi Gorici kupilo tri pokale: za zmagovalce v šahu, v kegljanju in v streljanju.

Prireditelj je lani organiziral ZZZB NOV občine Ajdovščina, letos pa je bila prireditelj v Novi Gorici. Dom »Partizana« je sprejel strelce (zračna puška), Keglaški klub je na štiristeznem sodobnem kegljišču imel v gosteh kegljače, v Park hotelu pa so se pomerili šahisti.

Iz lanskega tekmovanja so Koprčani branili prehodna pokala, ki so ju osvojili v šahu in streljanju, Novogoričani pa prehodni pokal, osvojen v kegljanju.

Tekmovanja v streljanju so se letos udeležile naslednje ekipe: Idrije — ZROP in ZVVI, iz Ajdov-

ščine — ZROP in JLA, iz Tolmina — ZROP in JLA, iz Koprca — ZROP, ZVVI in JLA. Prva tri mesta so dosegli: ekipa ZROP Idrija s 640 krogli, ekipa ZROP Koper s 637 krogli ter ekipa ZVVI Nova Gorica s 593 krogli. Najuspešnejši strelci pa so bili: Mario Klemenčič iz N. Gorice, Viktor Majnik iz Idrije in Vladimir Pantelič iz N. Gorice. Zmagovita ekipa je prejela prehodni pokal, najboljši strelci pa po zlačenju, posrebljeno in bronasto medaljo.

V kegljanju so se pomerile naslednje ekipe: iz Ajdovščine —

ZROP i JLA, iz Tolmina — ZROP in JLA, iz Koprca — ZROP in ZVVI, iz Nove Gorice — ZROP in ZVVI. Prvo mesto so dosegli Koprčani (ZROP) z 958 krogli, drugo mesto Novogoričani (ZROP) z 950 krogli in tretje mesto ekipa ZROP iz Ajdovščine z 854 krogli. Prehodni pokal v kegljanju je na ta način za letošnji odšel v Koper.

Na šahovskih deskah so se spopadle ekipe: iz Idrije — ZROP, iz Ajdovščine — ZROP in JLA, iz Tolmina — JLA, iz Koprca — ZROP in ZVVI, iz Nove Gorice — ZROP, ZVVI in JLA. Zmagovalne

ekipe so bile: ZROP Koper, JLA Ajdovščina in ZVVI Koper. Tako je tudi prehodni pokal za šahiste odšel, to po že drugič, v Koper.

Prireditelj, ki je tehnično, po rezultatih, kakor tudi organizacijsko in po številni udeležbi, izredno lepo uspela, sta zaključila predsednik ZZZB NOV občine Nova Gorica, tovariš Albert Rajer in podpredsednik občinske skupščine Nova Gorica tovariš Joško Humar, ki sta pohvalila tako organizatorje kakor številne udeležence, ki so se zavzeto in tovariško borili za dosegane rezultate.

C. Z.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

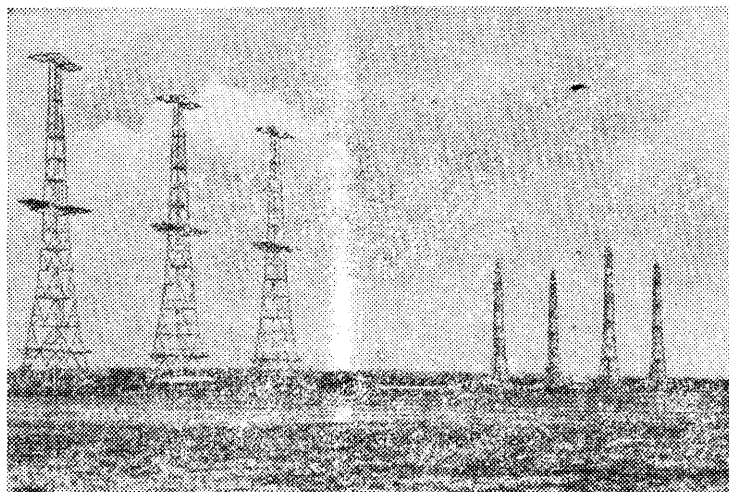
BREZ RADARJA SI NI MOGOČE ZAMISLITI SODOBNE MORNARICE, LETALSTVA, PROTILETALSKEGA TOPNIŠTVA, RAKETNE TEHNIKE IN ŠE MARSİČESA. IN VENDAR JE OD DNEVA, KO JE ZAČELA DELOVATI PRVA RADARSKA POSTAJA, MINILO LE TRIDESET LET

Ob tridesetletnici radarja

Prva radarska postaja je začela delovati maja 1937 v Bawdseyu v Veliki Britaniji. Le tri mesece kasneje so postavili še dve postaji, prvo v Dovru, drugo pa v Canewdonu. Te tri postaje so bile torej prvo radarsko omrežje na svetu.

Zanimivo je, da so največji napredek v radarski tehniki do-

segli v tistem času Nemci, ki so si prizadevali, da bi izkoristili radar v vojni mornarici za usmerjanje topniškega ognja. Prototip svojega radarja so pokazali v Pelzerhaknu. Ker pa se mornarica, letalstvo in kopenska vojska niso mogli medsebojno sporazumeti in ker tretji rajh tudi ni imel ustrez-

TAKE SO BILE RADARSKÉ ANTENE MED ZADNJO SVETOVNO VOJNO. NA LEVI STRANI VIDIMO ANTENE ZA ODDAJANJE, NA DESNI PA ANTENE ZA SPREJEMANJE

nega programa, so napori znanstvenikov in inženirjev ostali neizkoriščeni.

Za Veliko Britanijo je bilo izrednega pomena, da sovražni kove bombnike zapazijo pravčasno ter ugotovijo njihovo višino in oddaljenost. Zato je bilo treba najti kak način za obveščanje o približevanju letal raztegnjeni britanski obali. Bilo je

nesmiselno pričakovati, da bo Velika Britanija imela dovolj lovskih letal in dovolj pilotov, ki bi nenehno patrolirali in ki bi mogli zaustaviti sovražnika ne glede na njihovo smer približevanja in višino.

Sprva so pomislili na kake smrtonosne žarke. Ko pa so jih preizkusili, so ugotovili, da ne more biti nobeno sovražnikovo letalo toliko časa izpostavljeno tem radioelektričnim žarkom, kolikor je potrebno, da bi žarki imeli kak učinek. Razen tega so že pri prvih poskusih ugotovili, da najprej potrebujejo detektor, ki bi jih opozoril na bližanje sovražnikovih letal proti tistemu, kar so bili krstili za »smrtonosne žarke«.

Prvi poizkus z novim detektorjem so opravili 26. februarja 1935. letu. Pomagali pa so si z radijskim oddajnikom BBC v Davenportu, ki je radijski program oddajal na kratkih valovih. Takrat se je bombnik »heyford« dvignil dva tisoč metrov visoko in v obeh smereh preletel radijski snop. Energijo, ki se je bila odbila od letala, so prestregli s sprejemnikom, oddaljenim več kilometrov od oddajnika, ter jo prenesli na oscilograf: debelejšje oziroma drobnejše pike so bile odraz približevanja oz. oddaljevanja letala.

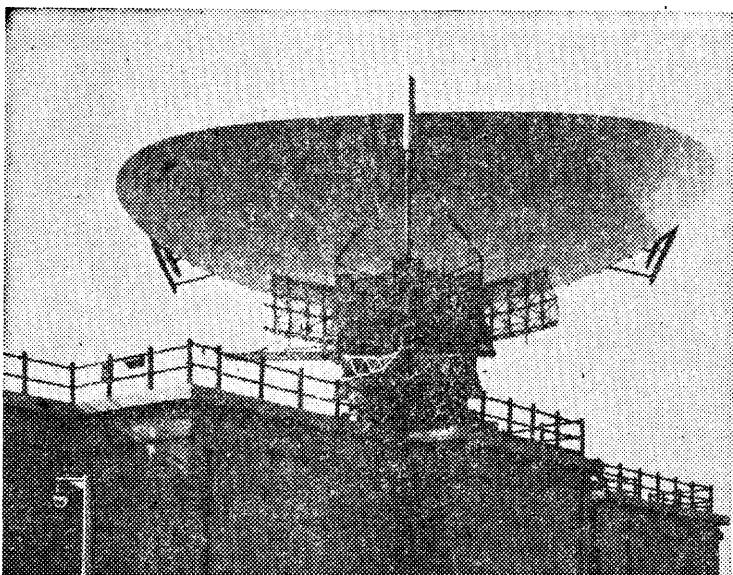
Raziskovalna ekipa je nadaljevala delo in že petnajst dni kasneje je začela delovati radijska antena, visoka 22,5 metra. V septembru — torej le štiri mesece po vzpostavitvi prve postaje — so že lahko zaznali letalo, oddaljeno 94 kilometrov. Precej natančno so določili tudi njegovo višino.

V februarju l. 1936 so povezali Tyne na severu in Southampton na jugu z verigo dvajsetih postaj. Najrazličnejši vojaški in civilni strokovnjaki pa so si prizadevali, da bi vzpostavili popoln sistem za obrambo pred sovražnikoviimi letali — operacijske dvorane, dvorane za ugotavljanje cilja, kalkulatorje, teleprinterse postaje, gonimetre in opremo »pipsqueak« za ugotavljanje lege svojih letal.

Glavna postaja se je imenovala »Chain Home« in je delovala na valovnih dolžinah od 10 do 13,5 m. Vsaka postaja je imela po 105 metrov visoko oddajno anteno in 72 metrov visoko sprejemno anteno. V času, ko je prišlo do bitke za Anglijo (1940. leta), je že delovalo enainvajset postaj s popolnim obrambnim omrežjem.

Po skromnih začetkih v Bawdseyu je bil kaj kmalu dosežen tolikšen napredek, da so že 1939. leta, ko je izbruhnila vojna, imeli vrsto novih dosežkov: CHL (Chain Home Low z valovno dolžino 1,5 m) z vrtljivimi antenami, protiletalski merilni radar, stražarski gibljivi radar, mornariški radar, letalski radar za iskanje ladij, ojačni radar za preprežanje (AI) in identifikiranje (IFF).

To so torej tisti prvi dosežki, ki so omogočili nastanek take svetovne radarske industrije, kot jo poznamo sedaj.

TAKA PA JE SODOBNA ANTENA RADARJA AEI 3 D, KI DOLOČA VIŠINO, ODDALJENOST IN HITROST CILJA

Francozi podpirajo ubežnike iz ameriške vojske

Pred francoskimi policisti na pariškem letališču Orly trepetal mlad črnc v tankem plašču. Letalo družbe S. A. S. ga je pripeljalo iz Stockholma.

»Vaš potni list, gospod Carmichael, ni več veljaven. Zato ne morete stopiti na francoska tla.«

To se je zgodilo 5. decembra, v torek, ob sedmih zvečer. Francozi so radovedno opazovali »fenomen«, kot ga je bil krstil ameriški tisk. On je iznajditelj izraza »črna moč«, ki je obšel ves svet. Pri svojih šestindvajsetih letih je voditelj številka 1 »črne moči« in njegovi ukazi so med »žgočim poletjem« povzročili od Detroita do Newarka in od Harlema do Jacksona najhujše rasne spopade v vsej ameriški zgodovini.

Stockely Carmichael je nato dvema fantoma in dekletu, ki so bili v njegovem spremstvu, naročil:

»Obvestite Vietnamski komite, da se ne bom mogel udeležiti konference njihovega združenja.«

Pred uradom, v katerem so imeli zaprtega Carmichaela, je stalo deset policistov.

Naslednjega dne je vznemirjenje na letališču doseglo svoj

vrh: Carmichaela je bilo treba osvoboditi pred 18. uro, da bi lahko prisostvoval zborovanju.

Medtem so opravili po Parizu nič koliko telefonskih posredovanj. Alžirci so pritiskali na svojo ambasado, ki ji je njena vlada odprla zelen signal. Veleposlaništvo je takoj nato stopilo v stik s francoskim zunanjim ministrstvom. Vietnamski komite tudi ni miroval in je spravil na noge nekega starega novinarja, gospoda Gorsa, ki je takoj pohitel na predsedstvo vlade. Tam je generalu de Gaulleu izročil natančno poročilo o tej zadevi.

Predsednik republike ni želel škandalizirati Carmichaela, ki je dobil vstopno vizo, ki bo veljavna tri mesece in jo bo mogoče obnoviti. Neki funkcionar iz ministrstva za notranje zadeve pa se je odpeljal v Orly, da bi na njegov potni list pritisnil pečat.

Na zborovanju je bilo pred veliko sliko Che Guevare kakih deset tisoč ljudi. Ko se je ob desetih zvečer prikazal še Carmichael, so ga navdušeno pozdravili.

»Nas črnice imajo v Vietnamu za topovsko meso. Še bolj bomo okrepili svojo eskalacijo v tem, da se ne bomo borili in da bomo, če bo to treba, Ameriko spravili v zmedo. Mi si ne želimo v Vietnamu miru, temveč ameriški poraz.«

Tiskovni konferenci, ki je bila po končanem zborovanju, so prisostvovali tudi predstavniki treh ameriških televizijskih družb:

»Izjavili ste: »Mladi črnici ne žele postati kriminalci.« Ali bi hoteli to ponoviti?«

»Prav rad.«

»Koliko časa nameravate ostati v Parizu?«

»Tega vam ne bi mogel reči. Nihče ne ve, kaj mu prinaša naslednja noč.«

»Kdo vam daje denarna sredstva?«

»Dobra vila, ki bedi nad mano.«

Četrtek, 7. decembra. Ozka ulica med starimi stavbami blizu Trga republike. Carmichael se vzpenja po stopnišču med plesnivimi zidovi. Ko prispe v tretje nadstropje, se ustavi in na poseben način potrka na vrata, s katerih se barva že lušči. Bližajo se mehki koraki, nato pa nekdo zamrmra po angleško:

»Kdo je?«

Na razpoznavni znak »Stokely« se vrata odpro, nato pa za skrivnostnim obiskovalcem spet zapro in začne se zaupen pogovor:

»Ušel sem iz Vietnama. Posrečilo se mi je priti v Francijo, toda drugi se še vedno skrivajo v Aziji...«

Vse se vrti okrog tragične usode črncev, ki se nočejo boriti. Francija je postala zavetišče, v katero se skoraj vsi žele zašči.

Naposled se je Carmichael odločil na vrnitev v Združene države Amerike.

Torek, 12. decembra. Pariški boeing je pristal na letališču Kennedy. »Mau-Mau, Mau-Mau!« vpije kakih petdeset članov »črne moči«, medtem ko se Carmichael spušča po stopnicah na tla.

Tedaj pa se voditelj približa neki pooblaščenec iz Brooklyna:

»V nasprotju s predpisi ste obiskali tudi Severni Vietnam in Kubo. Dajte mi vaš potni list.«

Stokely Carmichael se bo moral zagovarjati.

Sicer pa ameriška vlada pripravlja zakon, po katerem bo vse take, kršilce lahko kaznovala z letom dni zapora in 1000 dolarjev denarne kazni.

Senatorji iz južnih držav si na vso moč prizadevajo, da bi zakon veljal tudi za nazaj in da bi tako Carmichaela spravili pod ključ.

Boje pa se novih težav. Kaj če se zgodi, da bo ječa zaporniku še bolj dvignila ugled?

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

MITJA HRIBOVŠEK:

December 1941 v Guči

»Saj si tudi ti bežal,« sem mu zabrusil. Moja pripomba se mi je zdela dokaj neprimerna, saj sva takrat drug drugemu ščitila umik. On je bil zadnji in me je dejansko rešil, če lahko tako rečem.

»Ne razumeš, moj svetlolasi Slovenče. Ne bi se umaknili, če bi vedeli, koliko je četnikov. Niti v štabu niso kaj več vedeli, pa smo šli med nje kot na sprehod.«

»Pa pustiva to. Tistih nekaj strelcev z grčev! Zaradi tega ni vredno, da bi te bilo strah,« je rekel nazadnje.

Prišla sva že na glavno ulico Guče, tlakovano s kamenjem. Mesec je že izgubil z obzorja, nebo je potemnelo. V mestu je bilo vse tiho in mirno. Neobljudene in zapuščene so bile videti tudi nizke hiše z zidovi, na katerih so se črnile debele, s katranom napisane besede »Smrt fašizmu — svoboda narodu!«. Vedel sem, da za zidovi hiš prebivalci, samo še ženske, starčki in otroci, nemirno pričakujejo, kaj jim bo prinesel jutrišnji dan. Mesto nima elektrike, petrolej je že davno pošel. Nočni mraz in molk skrivata tudi strah. Kot bi v mestu ne živeli ljudje ni nobenega glasu in sledu. Može in fantje pa so na bojišču, v ujetništvu ali mrtvi na pokopališčih.

Slišim samo tiho, enakomerno dihanje mojega tovariša in zadušeni topot opank. Niti psi ne lajajo. Iz razmišljanja me zbudi Dušanov glas:

»Slovenče, jaz bi stopil malo domov pogledat. Rad bi videl, če se je mama vrnila.«

Presenečen sem obstal. Vedel sem, da je kaj takega prepovedano brez posebnega dovoljenja, toda nekateri so ta ukaz skrivaj kršili. Hotel sem preprečiti, da bi bil med njimi tudi Dušan...

»Kdaj boš spal,« sem mu rekel. »Ob šestih zjutraj morava spet v zasedo.«

»Tako se vrnem.«

»Dušan, nikar!«

»Menda me ne misliš zatožiti?«

»Ne, bratec, toda kaj če me četni komandir vpraša po tebi? Kaj naj mu odgovorim?«

Pospešil sem korake, on pa je zaostal. Veter je prinašal do mene njegovo nerazumljivo mrmranje. Se se je obotavljal, kaj naj naredi, potem pa je stopil za menoj. Do šole, kjer je stanovala naša četa, druge pa so bile nekeje zunaj, nisva spregovorila. Očitno je bil užaljen. Stražar naju je ustavil in vprašal po geslu, nato pa spustil v poslopje. V temi sem se vzpenjal po stopnicah, stopil v učilnico, stopil čez nekaj spečih tovarišev in prišel do mojega slavnatega ležišča pod enim izmed šestih oken, obrnjenih na glavno ulico. Tam preko je bil v občinski stavbi sedež bataljonskega štaba in okrožnega komiteja.

Tiho sem se zleknil na slamo, skril noge in objel karabinko. V nosnice sem ujel smrad po vlažni slami in tobaku. Ko sem se umiril, sem zaslišal nemirno bitje svojega srca in dihanje spečih. Začel sem misliti spet na Dušana. Žal mi ga je bilo, saj je hotel videti samo svojo mater. Kako sem bil mogoč... Niti lahko noč mi ni zaželel, na moj pozdrav ni odgovoril. Sklenil sem, da se mu bom zjutraj gori v zasedi opravičil, potem bova spet tako, kot sva si bila nekoč...

Nisem mogel zaspiti, mislil sem na zasedo. Po polnoči je tamkaj še bolj mraz, še bolj nevarno. Sovražnik navadno napada pred zoro. Ali so tovariši, ki so naju zamenjali, zadosti oprezni? Ko bi imeli vsaj plašče! Nimaš se s čim pokriti, zebe te, pa se preveč prestopaš, zrinese slamo izpod nog in obstaneš na zmrzli, hladni deski. Da bi vsaj lahko popil pol skodelice kave iz cikorijske, brez sladkorja, ki jo bom dobil zjutraj, preden se vrnem v zasedo, sem si vroče zaželel. Tako te pogreje in ti da veselje, da si še živ in da boš dočakal kosilo. Soomnil sem se kmeta raztrganih hlač, ki je včeraj pripeljal mršavo ovco in med smehom dejal, da je zadnja. Ko se ves premražen opoldne vrnem iz zasede, jo bom dobil v skledo...

Zaskripala so vrata. Črna senca je tiho vstopila in se ustavila sredi sobe. Zaslišal sem šepet. Nekdo nas je šel. Zadnji, osemnajsti, je bil Dušan. Toliko nas je v sobi, enako številu v patroljah v zasedah. Premalo. Redkokdaj se je zgodilo, da je prišel med nas ponoči kdo iz bataljonskega štaba. Ta tovariš, ki nas je šel, je bil dežurni, tovariš Milutin Bugarčić. Mogoče nam grozi nevarnost, sem pomislil. Težko je z eno samo četo braniti Gučo. Da bi se vsaj kakšna druga četa iz našega bataljona vrnila, utrdili bi se in si oddahnili od neprestanega dežuranja, patroljiranja in postajanja na stražah in zasedah. Vsa-kih šest ur moraš ven v strupeni mraz...

Obrnem se na drugo stran. Tako je mraz, da me niti uši več ne grizejo, mraz je prodril do kosti. Mislim, da tudi Dušan spi. Morda spijo tudi meščani. In v bataljonskem štabu tudi. Mogoče je kdo v zasedi tudi omagal, zadel sam na trenutek. To bi bilo za sovražnika več kot dovolj. Od zunaj, skozi pole-denela okna, vdira v učilnico čuden mir. S prepričkom sika skozi špranje, se plazi po nepokrilih spečih telesih.

Ne vem, kako dolgo sem z zaprtimi očmi bedel leže na slami in ves drhtel od mraza. Najbrž je bilo že proti jutru. Zdrnil sem se ob zvoku, kot bi zapiskala para iz kotla. Odorem oči, še ves omotičen. Čela soka se blešči v rdečem žaru. Na steni se premikajo sence, ki brž izginejo v mraku. Kaj je?

Nekje blizu zaslišim zamolkel vzbuh. Znova enega. Stegnil sem noge, vse otrple, s prsti grabim za puško. Stekla na oknu znova zadrhte, rdeča od nekakšne svetlobe.

Raketa!

Mi nimamo raketnih pištol. Torej je to napad, znak za napad. Toda kdo nas napada? Strel, ki je razbil šipo, je vse pojasnil. Črepinje se vsujejo na tla. Vrata se odprejo s treskom, nekdo pridrvi med nas, sključen, v rokah drži revolver. Grmi: »K orožju! Napadeni smo! Spoznam moža z revolverjem. Dežurni je. Milutin Bugarčić. Ves se tresem.

(NADALJEVANJE)

Ljubljanske opekarne

LJUBLJANA, Cesta na Vrhovce 2

vam nudijo

vse vrste opečnih izdelkov

Posebno priporočamo

modularni blok, s katerim se hitro in poceni zida

Zahtevajte naše ponudbe.

Vse informacije daje prodajni oddelek tel. 20-965, 22-883.

Praznovanje na Bledu

Sestindvajseto obletnico rojstva naše armade so v vseh krajih radovljiske občine letos izredno svečano praznovali. Skoraj vse prireditve, ki so jih pripravile krajevne organizacije ZROP in ZB v sodelovanju z aktivnimi oficirji, so potekale tudi v znamenju 30. letnice prihoda tov. Tita na čelo KPJ. Temu primerno je bil izbran tudi kulturno umetniški program, ki so ga izvajale domače kulturno prosvetne skupine iz vseh večjih središč občine.

Osrednja slavnostna prireditev je bila v festivalni dvorani na Bledu, v soboto 23. decembra.

Poleg teh prireditev so v dneh pred praznikom organizacije ZROP organizirale več tekmovalnih v streljanju, kegljanju, balinanju in šahu. Med seboj so se pomerili rezervni oficirji in podoficirji z izbranimi ekipami radovljiske in garnizije iz Bohinjske Bele. Sreča je bila naklonjena enkrat enim, drugič drugim, tako da so bili na koncu zagriženih borb vsi zadovoljni, za kar so prejeli zasluzena priznanja od vodstev organizacij.

Na sam praznik 22. decembra so se predstavili družbenih organizacij, kulturnega in javne-

ga življenja, mladine in rezervnih oficirjev udeležili tradicionalnih vojaških svečanosti v vojašnici na Bohinjski Beli in na poveljstvu v Radovljici. Kakor vsa leta nazaj, je tudi tokrat obisk pri pripadnikih JLA potekal v prijetnem tovariškem vzdušju in medsebojnem obujanju spominov iz NOB in novejših preteklosti armade.

Zvečer istega dne je predsednik skupščine občine Radovljica tov. Stanko Kajdič priredil v hotelu Grajski dvor v Radovljici sprejem za aktivne in rezervne oficirje in podoficirje in ob tej priložnosti izročil enajstim rezervnim oficirjem odlikovanja, ter prebral naredbo vrhovnega komandanta o napredovanju. V svojem nagovoru je predsednik občinske skupščine posebno poudaril pomen tesnega sodelovanja med armado in ljudstvom, zlasti v današnjem času, ki je značilen po nenehni nevarnosti agresije.

Vojaki, ki služijo svoj rok na Bohinjski Beli, so si v teku decembra ogledali številna gospodarska podjetja in se kot gostje delovnih kolektivov seznanili z njihovimi proizvodnimi uspehi in težavami.

JR

Kombinat

»MLINOTEST« Ajdovščina

nudi cenjenim potrošnikom edinstveni proizvod v Jugoslaviji

TORTELINE

to so z mesom polnjene testenine
Poizkusite, ne bo vam žal!

Raziskovanje posameznih dogodkov pogosto prinaša s seboj nepričakovana presenečenja, ki včasih obrnejo na glavo vse dosednje prejšnjih raziskav. Tako je tudi glede vključevanja prvih sovjetskih državljanov v našo NOB.

Najprej je veljalo, da so se prvi vključili mladinci, ki jih je osvobodil bataljon Gorenjskega odreda v noči med 17. in 18. majem 1943 iz taborišča pri tovarni akumulatorjev v Bistrici v Rožu na Koroškem. Toda potem sta se pojavila Boris Polunjan in Genadij Favorski, ki sta prišla 6. februarja 1943 v Kokoški odred. Za nekaj časa je kazalo, da sta bila prva, toda...

Uslužbenec celjskega muzeja NOB Lojze Požun je našel v nemških arhivih Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani tri dokumente, ki pričajo, da se je pet sovjetskih državljanov vključilo v NOB še prej. Osvobodili da so jih nekakšni partizani, toda kateri? Kozjanska četa, ki je bila tedaj na območju med Savinjo, hrvaško mejo in Savo, Rusov ni osvobodila...

Ključ skrivnosti leži v samem nemškem dokumentu. Orožniška postaja Bizelsko poroča poveljstvu varnostne policije v Mariboru 4. decembra 1942, da sta pomoči 2. decembra 1942, okoli 1. ure, prišla v kuhinjo za kuhanje žganja nemškega kolonista, besarabskega Nemca Ericha Bauerja iz »Nussdorfa« (nemško ime za neko vas v bližini Bizelskega) dva partizana, oborožena s puškama, bajonetoma in bombami. Eden izmed partizanov je imel »hrvaško uniformo«. Nato so prišli v kuhinjo še trije partizani, kakih 10 na jih je ostalo zunaj na straži. Kolonista Bauerja in njegovega delavca, poveljskega Nemca Alberta Hermana, ki je dezertiral iz

Ali so bili ti prvi?

Rdeče armade, so partizani zvezali. Medtem so si partizani napolnili čutarice z žganjem. Sledi opis nadaljnjih dogodkov, med drugim tudi, kako je Rudolf Bauer, ki je opazil sumljive ljudi v bližini, izstrelil 6 strelcev iz lovske puške ter tako opozoril carinike na bližnji nemško-hrvaški meji na nevarnost. Pomoč je tako rešila zvezana Alberta Hermana in Ericha Bauerja.

Bauerja sta lahko ugotovila, da so iz nezastražene hiše ponorili izginili štirje vojni ujetniki, ki jih Nemci imenujejo »kavkaške«, dejansko pa so bili pripadniki Rdeče armade. Zjutraj pa so ugotovili, da je izginil še eden, torej vsega skupaj pet. Vsi so odnesli s seboj svoje uniforme in odeje. Peti ujetnik je služil pri besarabskem naseljenju Hermanu Büxlu, pisal se je Vladimir Lepeškin, rojen pa je bil 26. avgusta 1910, nekdanji poročnik Rdeče armade.

Naslednjega dne so tudi orožniki ugotovili, da je Lepeškin

prosil svojega gospodarja še pred napadom, če bi smel obiskati svoje tovariše ujetnike, ki da bodo slavili rojstni dan enega izmed njih. Büxel mu je dovolil. Zjutraj pa je skupaj z drugimi lahko ugotovil, da so ujetniki pred odhodom zaklenili vrata in vzeli s seboj tudi svoje civilne obleke, tako da je moral Büxel skozi okno iz hiše.

Iz vsega tega sklepa poveljnik orožniške postaje, da so bili sovjetski ujetniki v zvezi s partizani. Boji se, da je tudi med preostalimi 40 sovjetskimi vojnimi ujetniki in 20 povoljskimi Nemci, prav tako vojnimi ujetniki, precej partizanskih somišljenikov, morda tudi sodelavcev. Predlaga, naj bi vse ujetnike nemudoma odstranili od meje.

Šef civilne uprave za Spodnjo Stajersko pa odgovarja 8. decembra na poročilo okrajnega načelnika Brežice. V tem odgovoru določno trdi, da so partizani odpeljali Ruse na Hrvaško

ter zahteva, naj podrejene oblasti spoštujejo ukaze delovnega urada.

Dne 16. decembra 1942 urad za delovno silo iz Maribora pojasnjuje, kako to, da delajo sovjetski vojni ujetniki pri nasekljenih ob hrvaški meji. V tem dokumentu najdemo spet trditve, kako so sovjetski vojni ujetniki, ki so jih partizani vzeli s seboj, že prej pripravili obleko in druge potrebščine ter jih držali pri sebi pripravljene za pohod.

Erich Bauer je dobil ujetnike za delo brez vednosti urada za delovno silo preko osebnih zvez. Zato je gestapo iz Krškega že ukazal, da takoj odstranijo vse vojne ujetnike iz nevarnega območja.

V enem izmed dokumentov so tudi podatki o drugih štirih ujetnikih, ki so se tedaj pridružili partizanom. To so bili: Nikolaj Postik, rojen 24. avgusta 1911 v Zelenoe v Donbasu, Danilo Kuharenko, rojen 26. julija 1914 v Jelinem, Danilo Gvozdič, rojen 22. decembra 1912 v Rebedajlovki ter Ivan Bandura, rojen 11. junija 1914 v Novoji Bajanji.

Po vsem tem je sklepati, da so ujetnike osvobodili partizani iz hrvaškega Zagorja. Morda so jih od tam poslali čez Savo v Bosno, kjer se je sled za njimi izgubila. Baje je živ le še eden nekje v Donbasu.

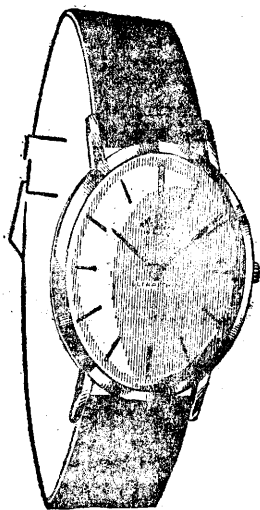
Pač pa je baje neki sovjetski državljani bil že jeseni 1942 v Velikičovi četi. Kakšna je bila njegova nadaljnja usoda, je prav tako zavito v temo. Morda se ga spominja kdo izmed redkih preživelih iz te čete ali kdo drug? Podatki o tem bi spet razsvetlili eno izmed neznanih strani naše osvobodilne vojne, ki je omogočila tujcem, med njimi tudi sovjetskim državljanom, da so se tako zgodaj in tako daleč od svoje domovine znova priključili borcem proti fašizmu.

Mile Pavlin

Kreditiranje stanovanjske gradnje v Ptuj

Stanovanjska vprašanja še vedno sodijo med najbolj aktualna vprašanja borčevskih organizacij; združenja jih s pomočjo občinskih skupščin urejajo po finančnih možnostih. Tudi na območju ptujске občine posvečajo tem vprašanjem večjo pozornost. Doslej so urejali le najbolj nujne primere, kar seveda ni zadostovalo. Mnogi borci bi gotovo čakali na primerna stanovanja še nekaj let, če jim ne bi priiskočila na pomoč ptujška kre-

ditna banka. Vodstvo banke je že leta 1966 razdelilo borcem za 23,5 milijona S-din kreditov za gradnjo stanovanj. Tudi lani so urejali stanovanjske težave in banka je spet dala 32 milijonov kredita, ki jih je dobilo 85 borcev, med njimi sedem kmotov. S tem denarjem so si borci dogradili svoje domove. Omenimo naj še, da je dobilo kredit 15 borcev, ki imajo urejeno stanovanjsko vprašanje, gradijo pa si lastne stanovanjske hiše; tako bodo 15 stanovanj dobili borci, ki si hiš ne morejo graditi. Pohvaliti moramo poslovanje ptujске banke, ki daje kredit za gradnjo stanovanj borcem po nižji obrestni meri. Marsikje bi s sodelovanjem s kreditnimi bankami hitreje urejali stanovanjska vprašanja borcev. F. H.

ARETTA ULTRA THIN

● med elegantnimi in preciznimi urami je najcenejša znamka

Generalno zastopstvo »LA CLESSIDRA«

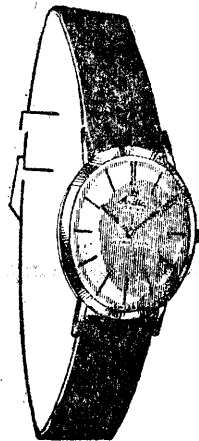
Trst — Piazza S. Antonio Nuovo N. 4-I. nadstropje

IMPORT — EXPORT

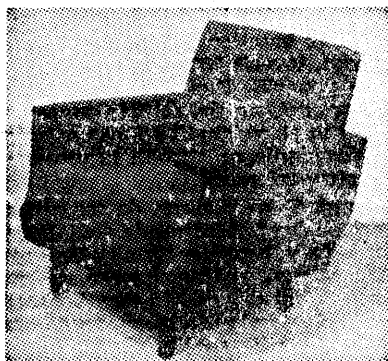
Prodaja na veliko in drobno

Velika izbira zlatnine po tovarniških cenah!

Izreden popust — Garancija

*Pri opremi stanovani ne pozabite na tapecirane izdelke
v raznih izvedbah, ki jih dobite v vseh boljših trgovinah*

Sprejemamo individualna naročila za opremo domov, hotelov, kinematografov in podobno.

S solidnimi izdelki in zmernimi cenami se priporoča

TOVARNA OBLAZINJENEGA POHIŠTVA

»NOVA OPREMA«

SLOVENJ GRADEC

FOTELJ SAN MARINO

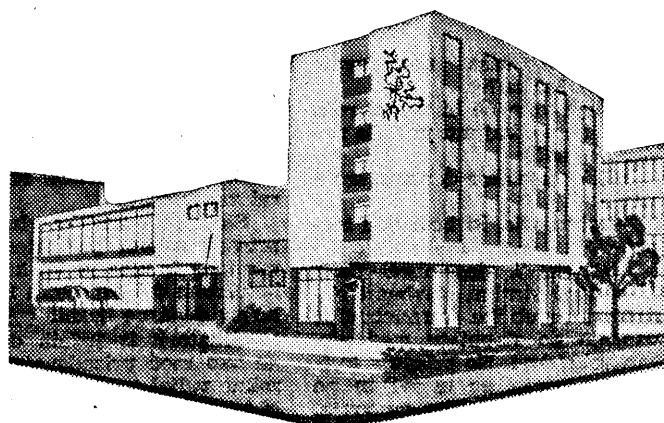

LJUBLJANA

TURISTIČNI BIRO

OBVEŠČA CENJENE STRANKE,

da smo pripravili programe izletov za I. polletje 1968. Programi so na voljo v vseh poslovalnicah SAP — LJUBLJANA ● Sprejemamo naročila za izvedbo širokovnih, poučnih in rekreacijskih potovanj za šolske skupine ● Nudimo posebne pogoje za zaključene maturantske izlete po domovini in v inozemstvo ● Do konca aprila posebni popusti v avtobusnem prometu ● Žičnica-sedežnica in vlečnica na Krvavcu redno obratujejo. Ob delavnih nudimo posebne skupinske popuste ● Rezerviramo prijetne počitnice v zimsko-sportnih in klimatskih centrih ● Kolikor bodo snežne razmere zadovoljive, bodo naši avtobusi vozili šolsko mladino v zimskih počitnicah na razna smučišča v bližini Ljubljane, pod zelo ugodnimi pogoji ● Vabimo vas, da si ogledate priznana DUNAJSKO DRSALENO REVIJO, ki bo gostovala v času od 8. do 18. februarja 1968 v Celovcu ● Izkoristite edinstveno prilžnost: nudimo vam 5-sedežne osebne avtomobile znamke audi in VW, opremljene za zimske smučarske izlete po zelo ugodnih pogojih. Avtomobile posojamo brez šoferja, na željo stranke pa tudi s šoferjem ● Vse informacije in naročila sprejema SAP — LJUBLJANA, Titova 38

Obiščite Pomurje in Mursko Soboto!

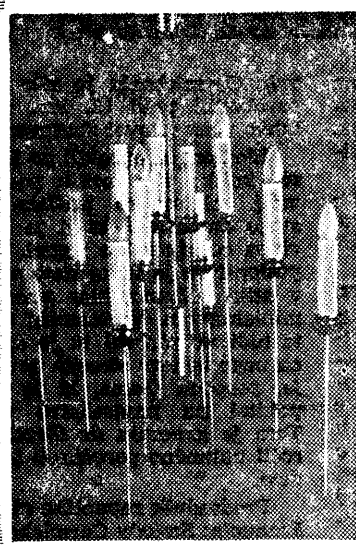
Na razpolago vam je prvi novi moderni hotel »B« kategorije

Hotel »DIANA«

V novo
stanovanje
edno

EMI
lestenci

iz Poljčan

Gradnja
stavba

OSVEŽUJE...

TUDI
— Z VINOM
— S SADNIMI SOKOVI
— S KAVO
— Z ZGANNIMI PLJACAMI

ZDRAVI...

— BOLEZNI SRCA IN OŽILJA
— BOLEZNI LEDVIC
— BOLEZNI PRESNAVLJANJA
— ŽIVČNE BOLEZNI

V komfortnih sobah ogrevanje, kopalnice s toplo in mrzlo vodo, WC; lastna kavarna, restavracija, točilnica, slaščičarna z zajtrkovalnico. Lep razgled s terase; lastno parkirišče

Gostinsko podjetje, hotel »CENTRAL«, Murska Sobota, priporoča tudi ostale obrate:

hotel »CENTRAL« v Murski Soboti, Kolodvorsko restavracijo in bife »Štefan Kusmič«

Pridite — nudimo prekmurske in jugoslovanske specialitete; svetovna kuhinja

Spremembe v ČSSR

V večini socialističnih dežel v Vzhodni Evropi so dolga leta po drugi svetovni vojni gospodarili administrativno in skorajda neekonomsko: ministrstva so določala plan, investirali so po političnih nazorih, dostikrat nespametno, pojma rentabilnosti in izguba nista bila preveč upoštevana oziroma zastrašujoča, pri plačevanju je bilo najmočnejše načelo uravnilovke: vsem enako, da se ne bo kdo pritoževal, pa naj ta dela več kot oni.

Toda svetovno gospodarstvo takšnega stanja ne prenese. Vzhodnoevropske dežele so morale začeti prevzemati načela rentabilnosti in plačevanja po delu, čeprav so v tem nekateri videli »nesocialističnost« ali »slepo posnemanje kapitalističnega gospodarstva«. Gospodarske reforme, ki postavljajo gospodarstvo na zdrave temelje, so neprijetne, ker zahtevajo veliko žrtve. Velikokrat njihovo izvajanje potegne za seboj tudi druge probleme, tudi politične.

Českoslovaška je pred kratkim stopila v drugo leto gospodarske reforme. Cilji so bili jasni: spremeniti gospodarsko strukturo, zmanjšati in preusmeriti investicije, okrepiti delovanje tržišča, uveljaviti ekonomske cene, preganjati uravnilovko pri plačevanju v korist nagrajevanja po učinku, zbuditi večjo materialno zainteresiranost zaposlenih. Veliki cilji, ki jih že prvo leto ni bilo mogoče doseči. Ze samo v gospodarstvu dežele je reforma povzročila veliko sporov in vroče krvi: tako je bilo na samem začetku, ko so debatirali o tem, ali naj gospodarji po starem ali naj uvedejo reformo. Seveda vse ni šlo gladko. Industrijska proizvodnja je sicer nekoliko narasla, pa tudi kmetijska proizvodnja in nacionalni dohodek sta se povečala. Toda vse ni bilo tako lepo, da bi kritiki molčali. V medsebojnem spopadu so kritiki reforme zatrjevali, da je negativnih pojavov preveč: v nekaterih podjetjih so se dohodki močno zvišali, plače so nadplanskoro narasle, pokazali so se pojavi lokalizma na škodo vsedravnih interesov. Zagovorniki reforme pa so trdili, da je tako, ker so gospodarske ukrepe izvajali nedosledno.

Kot rečeno, problemi v ČSSR niso bili samo gospodarski, marveč tudi politični: zelo je postal napet položaj med intelektualci, kulturniki so se začeli hudo prepirati, študentje so demonstrirali itd. Toda pri tem ne gre prezreti že starega pro-

blema države: odnosov med Čehi in Slovaki. Ta problem se je v zadnjem letu zaostрил, pri čemer so Slovaki poudarjali, da niso enakopravni s Čehi. V nekaj zadnjih letih so si sicer prizadevali, da bi razliko zmanjšali, toda prizadevanja niso popolnoma zadovoljila Slovakov.

Z vsemi naštetimi problemi se je konec decembra in prve dni januarja za zaprtimi vrati ukvarjal plenum CK ČSSR. Prejčnje napovedi o krizi vodstva so se izkazale kot utemeljene. Na plenumu so prva sekretarja CK Antonina Novotnega zamenjali z Aleksandrom Dubčekom, tako da je Novotny obdržal funkcijo predsednika države. Tako so v ČSSR razdvojili najvišji funkciji v državi, funkciji partijskega in državnega voditelja.

Prihod Aleksandra Dubčka na čelo partije je značilen. Dubček je mlad, dinamičen, odločen zagovornik gospodarske reforme — in Slovaka. Prišel je na najpomembnejši položaj v državi, od njega in drugih novih voditeljev (nekaj sprememb so že napovedali, poleg tega pa so povečali število članov partijskega predsedstva za deset na petnajst), pričakujejo lažnejše potekanje reforme in rešitev nekaterih drugih vprašanj. Zanimivo je, da je plenum sklenil že na eni prihodnjih sej obravnavati mednarodne odnose. Aleksander Dubček še ni na široko razložil svojih stališč, po izvolitvi za prvega sekretarja CK KP ČSSR je le na kratko poudaril privrženost leninskim načelom politike KP ČSSR, njeno enotnost in priпадnost socialističnemu sistemu, pa tudi trdne zveze s Sovjetsko zvezo.

Opozicija v ZR Nemčiji

Napovedi, ki so pred dobrim letom dni kazale, da bo Zahodna Nemčija dobila opozicijsko stranko, se niso uresničile. V začetku decembra 1966 so se največje nemške stranke združile v Veliko koalicio in kot velikanski nesmisel se je potem pokazalo, da je edina opozicija v ZR Nemčiji — neonacistična stranka Adolfa von Thadden ali NDP. Druga opozicija z levičarskimi težnjami pa so zahodnonemški študenti.

Vzpon neonacistične stranke je sicer počasn, toda v primerjavi s Hitlerjevo nacistično stranko zelo hiter. Njeni uspehi na volitvah leta 1965, 1966 in 1967 so bili vse večji — zlasti na Bavarskem — in ni izključena napoved Adolfa II., da bo NDP na parlamentarnih volitvah leta 1969 dobila več kot pet odstotkov vseh glasov in potem po ustavi dobila pravico do vstopa v parlament. Objektivni opazovalci menijo, da bi se to res lahko zgodilo in da bi potemkame v Bundestagu sedelo 20 do 25 neonacističnih poslancev. Adolf II. je bolj optimističen: NDP bo dobila 8 do 10 odstotkov glasov, v parlamentu bo okoli 40 neonacističnih poslancev.

Primerjava Adolfa Hitlerja z Adolfom von Thaddenom sicer ne prinese popolne podobnosti v vseh stvareh, v marsikaterih in bistvenih pa je presenetljiva. Adolf von Thadden je iz plemiške družine iz Pomeranije, ki je danes v Sovjetski zvezi, njegovo sestro so nacisti obsili nekaj pred koncem vojne (zda trdi, da ni bila njegova sestra, temveč polsestra, ki je imela zvezo s Švico in je bila potemtakem v burnih dneh obsojena izdajnišva). Vse drugo pa je močno podobno: Hitler je pridobil ljudi z govori o sramotnem verskem sporazumu, Thadden govori o sramotnem poškodnem sporazumu. Adolf II. ima velike osemleške zahteve, zahteva uničenje DR Nemčije, atomsko orožje za ZR Nemčijo, je tako nasprotnik ZSSR kot ZDA: Amerika je dopustila, da so Nemčijo razdelili. Von Thadden je tudi proti temu, da bi bili nemški vojaki v NATO: nemška vojska mora biti samostojna, imeti mora svoje samostojno poveljstvo, nihče je ne sme zavirati.

Zanimivo pri vsem tem je, da se je v zadnjem letu povprečna starost članov NDP znižala z 51 na 42 let. Prihaja mladina, ki ni študentska mladina, ki hoče biti predvsem nemška mladina. NDP je danes desničarska opozicija skrajnežev zunaj parlamenta.

Na drugi strani nastaja študentska opozicija. Rojeva se v Zahodnem Berlinu in se krepki kot levičarsko gibanje — po obisku orientalskega monarha. Ob obisku perzijskega šaha Pahlevija junija lani je prišlo do študentskih demonstracij. Policija je ostro napadla študente, policaj Karl Heinz Kurras je potegnil revolver in ustrelil demonstranta Benna Ohnesorga. Sodišče ga je oprostilo »zaradi pomanjkanja dokazov«.

Po tistem so levičarska študentska gibanja dobila toliko članov, da so v velikanski večini. Okoli 100.000 študentov izmed 250.000, kolikor jih je v ZR Nemčiji, se redno udeležuje protestnih pohodov proti vojni v Vietnamu, toda pravo politično delovanje je nastalo predvsem v SDS (Nemski študentski zvezi), ki jo vodi Karl Dietrich Wolf in katere sedež je v Frankfurtu. SDS organizira protestne pohode proti vietnamski vojni, nagraja ameriške vojaške, ki so v Nemčiji, naj dezertirajo, priznava DR Nemčijo in mejo Odra-Nisa. Na notranjepolitičnem področju je najmočnejša kampanja proti tiskovnemu magnatu Springerju, boj proti prepovedi nacizma, boj za demokratizacijo toge nemške univerze in boj za svobodno politično življenje. Tako na primer je SDS zbrala 50.000 podpisov proti »Notstandu« načrta o posebnih pooblastilih, ki daje vladi vso oblast v primeru napačnosti in ki spominja na Hitlerjevo popolnomočja.

Bonn je bolj zaskrbljen zaradi SDS kot zaradi NDP. Ko je SZ poslala noto v Bonn, je v njej med drugim pisalo: »Kot München utegne zdaj Hannover postati simbol neonacističnih neporov za prihod na oblast. Čeprav je čudno, je bil neonacistični šod legalen in pod zaščito uradnih oblasti ZR Nemčije.«

Stane Ivanc

KULTURA IN PROSVETA

Razstava o razvoju delavskega gibanja na Goriškem

V razstavnih prostorih avle občinske skupščine v Novi Gorici je bila nedavno otvoritev razstave »Razvoj delavskega gibanja na Goriškem«, ki sta jo priredili občinski sindikalni svet in odbor za proslavo 50-letnice oktobrske revolucije v Novi Gorici. Pripravi pa jo je Goriški muzej. Razstavljeno gradivo zajema obdobje prvih poskusov organiziranja delavcev in gibanja proletariata do narodnoosvobodilnega boja, ki pa zaradi svoje posebnosti, čeprav pomeni nadaljevanje revolucionarnih gibanj, v razstavo ni vključen.

Skoraj istočasno kot v drugih slovenskih industrijskih predelih se je pričelo osveščati delavstvo na Goriškem. Prvi organizatorji delavstva so prihajali iz Trsta: od tod je prihajal tudi delavski tisk. Vendar se je zaradi pretežno kmečkega značaja pokrajine socialistična misel razvijala in širila počasnije in je bilo gibanje manj množično kot v dru-

gih, industrijsko močnejše razvitih območjih. Gorica je imela nekaj tovarniških objektov in večje obrtne delavnice, precej razvita je bila tudi trgovska mreža in iz tega središča se je socialistično gibanje širilo med slovenske in italijanske delavce.

Prva gibanja delavcev so znana že od konca 60 let preteklega stoletja; bile so to občasne manifestacije, brez kakršnekoli notranje medsebojne povezave. Toda čeprav so se prve stavke delavcev končale brez večjih uspehov, so veliko prispevale k združevanju delavstva. Na prahu v novo stoletje se že pojavljajo prve strokovne organizacije (1894: sindikat grafičnih delavcev v Gorici, 1897: sindikat kamnarjev v Nabržini). Velika je pri tem vloga Trsta, ki je na začetku tega stoletja središče socialističnega gibanja pri Slovencih. Delavska stranka dobiva takrat že svoje prve večje politične uspehe. Takrat se gibanju delavcev priključijo tudi nekateri intelektualci. Na

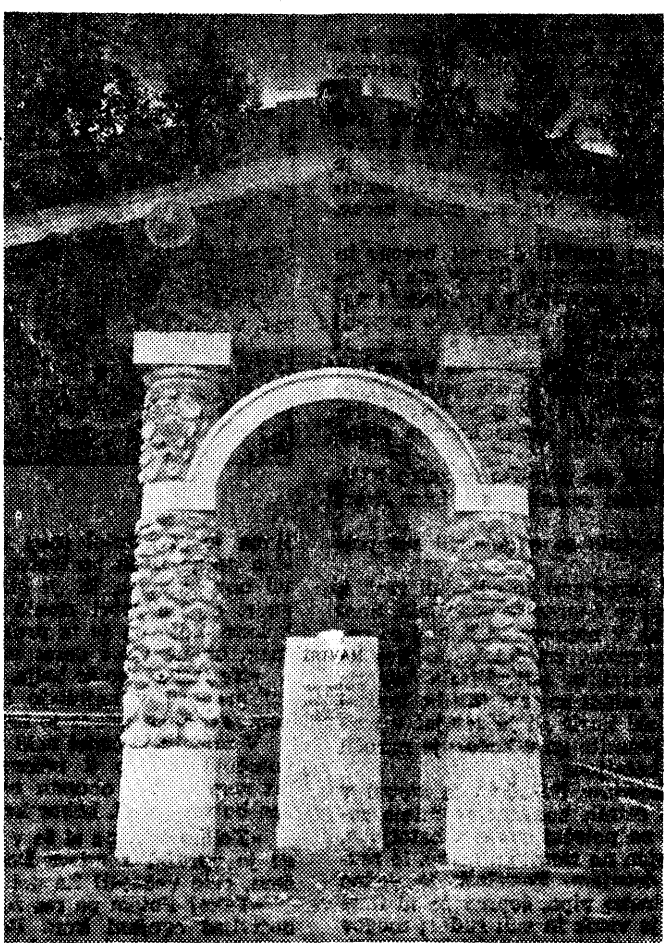
Goriškem velja spomniti vidno vlogo dr. Henrika Tume in dr. Antona Dermota. To dejstvo je veliko prispevalo k okrepitvi socialistične miselnosti. Na Goriškem so bila pred prvo svetovno vojno najmočnejša delavska središča v Podgorju, Nabržini in Ajdovščini in v mizarškem Solkanu. Socialdemokratska stranka je organizirala takrat svoje kulturnoprosvetne organizacije in mladinske odseke.

Prva svetovna vojna je pretrgala razvoj plodnega delovanja. Goriško je vojna prizadela in onemogočila je bila slehera oblika političnega delovanja. Oktobrska revolucija je odmevala tudi na Primorskem. Januarja 1918 so bili nemiri v Trstu, poleti so stavkali idrijski rudarji. Na Goriškem se je socialistična organizacija obnovila šele po končani vojni.

Slovenski socialisti so se leta 1919 pridružili italijanskim. Leta 1921, ko je bila ustanovljena italijanska komunistična stranka, se je pretežni del slovenskih socialistov pridružil novi delavski stranki. Na Primorskem in na Goriškem je komunistična partija dosegla v letih po prvi svetovni vojni velik razmah, širila se je tudi na podeželju med kmečke delavce in kmete. Takrat sta vodila delavsko gibanje na Primorskem Ivan Regent in Jože Srebrnič. Ko so bile leta 1926 prepovedane vse nefašistične stranke, sta stopili v ilegalo tudi obe takratni delavski stranki, socialistična in komunistična. Pričelo se je obdobje konfinkacij. Fašistična oblast je tedaj zaostrila svoj nadzor in zopet je sledil nov val aretacij, konfinkacij in končno tudi drugi tržaški proces, na katerem je bil na smrt obsojen Pinko Tomažič, mladi primorski komunist. Decembra leta 1941 je Slovenija že plamtelela v ognju splošne vstaje in na Pri-

Spominski dom I. kongresa USAOJ

Ob 25. letnici I. kongresa USAOJ bo v Bihacu 27. in 28. decembra dvodnevna slovesnost. Med drugim bodo na slovesni seji občinskega komiteja mladine v Bihacu sprejeli odlok o mladinski delovni akciji za zgraditev ceste, ki se bo imenovala »Cesta AVNOJ Bihac-Jajce« in odlok o zgraditvi mladinskega spominskega doma I. kongresa USAOJ v Bihacu. Mladi bihaški pesniki bodo ob tej priliki izdali pesniško zbirko »Naša mladost«, v prostorih spominskega muzeja AVNOJ pa bodo odprli razstavo »Mladina v revoluciji, obnovi in graditvi države«.

Najlepši partizanski spomeniki

NA TEM MESTU IN POD TEM NASLOVOM BOMO OBJAVLJALI SLIKE PARTIZANSKIH SPOMENIKOV, KI SO PO MNEVNJU STROKOVNJAKOV NA DOSTOJNI ESTETSKI IN UMETNIŠKI RAVNI. MED TE NE DVOMNO, SODI SPOMENIK PADLIH BOJEV IN ŽRTVE FAŠISTIČNEGA NASILJA NA BUKOVŠKEM POLJU V SEŠKI DOLINI. SPOMENIK JE DELO NAŠEGA ZNANEGA ARHITEKTA JOŽETA PLEČNIKA.

Film o Jugoslovanih v oktobrski revoluciji

Približno pred enim letom so se začele priprave za snemanje celovečernega dokumentarnega filma o Jugoslovanih, ki so sodelovali v oktobrski revoluciji in državljanski vojni v Rusiji. Tega dela so se naši filmski ustvarjalci lotili v sodelovanju s sovjetskimi. Točneje rečeno, sodelujeta leningrajski »Lenfilm« in jugoslovanski »Sutjeska« film iz Sarajeva. Scenarij je napisal sovjetski pisatelj Mark Jelenin, režiser pa je Zilka Ristić, naš znani filmski ustvarjalec, ki ima za seboj že okoli 40 uspešnih dokumentarnih filmov in ki je dobil tudi že več nagrad, med njimi tudi puljsko »zlato areno«. Kot snemalca sodelujeta naš državljani Mihajlo Murko in sovjetski Sasa Ksenofontov. Ta je med drugim posnel tudi znani film o Capajevu. Vsega skupaj so v skupini, ki snema film, štirje Jugoslovani in pet državljanov SZ.

Ekipa se je pred kratkim vrnila z dvomesečnega potovanja po

SZ. Obiskala je Odeso, Leningrad, Kijev, Moskvo in Volgograd. Zda se spet odpravlja na novo potovanje po SZ, ki bo trajalo 2 do 3 mesece. Obiskali bodo med drugim Tambov, Samarkand in Tascent ter snemali Jugoslovane, udeležence Oktobra in državljanske vojne, ki tamkaj živijo. Poleg tega bodo filmali tudi nekaj arhivskega gradiva in fotografirali. Pri nas pa so posneli podetilev odlikovanj in nekatere starejše in bolne udeležence, ki ne morejo zdoma. Izmed Slovencev prideta v film Alojz Kusoid-Vasilj ter Franjo Novak, ki sta oba tudi nosilca »Spomenice 1941«.

O delu ekipe in o svojih vtisih je spregovoril režiser Zilka Ristić. Priprave so v tem, kako prenesti vse bile usode nekaterih udeležencev revolucije po vojni in med njo, pa tudi o tem, kako so nekateri prvič po 30 letih videli Rusijo, kjer so se borili kot mladi fantje in se kalili v revolucionarnih

bojih. Mnogi so se tudi prvič po 30 letih srečali s tovariši, izmed katerih so nekateri ostali v Rusiji, drugi pa so se vrnili v svojo domovino.

Ekipe so pri delu pomagali vsi, tako državljani kot tudi ustanove, dalje politična uprava sovjetske armade, razni muzeji in uslužbeni arhivi, komiteji in organi oblasti. Posnetki bodo tudi nekateri sovjetske osebnosti, ki so imele tesne stike z Jugoslovani, vidnimi borci v revoluciji.

Snemanje filma financira »Lenfilm« tri četrtine. »Sutjeska« pa bo prispevala eno četrtino. Računajo, da bo film narejen vsaj do 1. aprila letošnjega leta. Poleg tega filma nameravajo posneti tudi barvni film o naravnih lepotah Jugoslavije in SZ ter o sodelovanju obeh držav na raznih področjih, le da bo ta film trajal le dobre pol ure.

Mile Pavlin

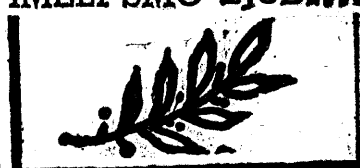
morskem so se že pojavili prvi zametki organiziranega odpora.

S tem časom se razstava zaključila; s tem je končana prva velika etapa v razvoju delavskega gibanja tudi na Goriškem in pričanja se narodnoosvobodilni boj.

Na razstavi prikazano gradivo še vedno ni dovolj podrobno raziskano. Kljub temu se obiskovalce spozna z delavskim gibanjem in vsem tistim, kar so anj vnašale meštanske stranke, zlasti katoliška, ki so imele na Goriškem po prvi svetovni vojni velik vpliv.

Ljudmila Bezjak-Krevel

IMELI SMO LJUDE...

MIRKO OCEPEK

V Ljubljani je umrl tovariš Mirko Ocepek, 80-letni vojaški vojni invalid. Zadnje čase se je še posebej vneto udeleževal v športnem društvu Invalid, kjer je bil ustanovitelj šahovske sekcije. Umrl je začet od srčne kapi.

Tovariš Ocepek se je rodil leta 1918 v Ljubljani. Otroška leta je preživel v Duplici pri Kamniku, kjer je bil zaposlen njegov oče. Starši so ga nato poslali k stricu v Radovljico, kjer je Mirko pomagal kmetovati. Ko je dokončal osnovno šolo, se je šel učiti za mehanika. Leta 1935 se je izučil svojega poklica in od leta 1939 delal v tovarni pohištva Remeč v Duplici pri Kamniku; tega leta je odšel k vojakom v Sarajevo v letalsko enoto. Ob izbruhu vojne ga je nemški okupator zajel in poslal v taborišče Stal Lusenwald. Marca 1942 se mu je posrečilo pobegniti. Vrnil se je v Kamnik in stopil v Kamniški odred. Pozneje je bil dodeljen v brigado Slavka Slandra; opravljal je dolžnost komandirja čete. Leta 1944 ga je Vrhovni štab poklical v Drvar, od tam pa je z drugimi partizani letalci odšel v Rusijo, kjer je obiskoval ofitersko šolo. Leta 1945 je vrnil domov. Napredoval je za majorja JLA. Za svoje junštvo in požrtvovalnost je prejel več odlikovanj.

GREŠAKOVA MAMA

Ze v stari Jugoslaviji je tovariš Grešakova živela težko življenje. Njen mož je bil rudač. Rodila je osen otrok; družina se je težko prebijala skozi življenje. Ze na začetku vojne se je družina, zlasti sinovi, opredelila za odpor proti okupatorju. Sinova Franci in Lojze sta padla kot talca. Lojzetovo ženo Pavlo je okupator odgnal v Auschwitz, mladega sina pa v taborišče Frohnleiten. Okupator ni prizanesel niti Grešakovim mami; 59 let staro so jo odgnali v taborišče. Ko se je ob koncu leta 1944 vrnila na svoj dom, se je znova vključila v odpor proti sovražniku. Toda zopet so zaprli njeni hčeri Poldo in Marjko, ki sta romali iz zapore v zapor in nazadnje bili v Begunjah. Ze na pragu svobode je hčer Marijo zažela težka nesreča. Vse trpljenje med vojno je preživela Grešakova mama. Kljub temu je sodelovala v organizaciji vojaških vojni invalidov, dokler je bolzen ni priklenila na posteljo. Ohranil je bomo v trajnem spominu.

V SPOMIN JULIJU SILIČU

8. januarja je minilo leto dni, ko smo se Sempetri poslovlili od Julija Siliča, našega nekdanjega revolucionarja in komunistov. Se enkrat na kratko prehodimo z njim njegovo revolucionarno pot in se tako oddolžimo njegovi plodni dejavnosti.

Tovariš Silič se je rodil leta 1906 v Sempetru. Ze ko mu je bilo 18 let, je bil sprejet v KP Italije in z vsem srcem se je predal boju proti fašizmu. Sodeloval je v sempetrski skupini komunistov in bil delovni posrednik med tovarišema Srebrničem in Batičem ter organizacijami Bilje, Renče, Vogersko, Bukovica in Vrtojba. Do leta 1926 je opravljal partijsko delo legalno, nato pa se je zanj začela trnova pot. Proti koncu leta 1926 je bil prvič aretiran, toda zaradi pomanjkanja dokazov so ga izpustili. Leta 1928 je bil kot delegat KP udeležil kongresa za Primorsko na Kuclju pod Cavnom. Toda kmalu po kongresu je bil zopet aretiran in po 18 dneh izpuščen. Leta 1931 ga srečujemo pri urejanju tiskarne v Renčah. Ta tiskarna je nekaj časa tiskala časopis »Delo«.

Leta 1933 so bile v Gorici, Trstu in okoliščni splošne aretacije komunistov in drugih revolucionarjev. Zaprli so Srebrniča, Valentinčiča in druge, pa tudi Siliča niso prizanesli; odpeljali so ga v Rim in obsodili na pet let ječe. Iz zapore se je vrnil tako izmučen, da je moral za dalj časa v dom onemogeli.

Leta 1936 se je tovariš Silič vrnil domov, pa je bil nato še tri leta pod policijskim nadzorom. Kljub temu je sodeloval v partijski organizaciji v Sempetru. 1. septembra 1940 so ga zopet aretirali, odpeljali v tržaške zapore, ga zveržnko mučili, nato pa obsodili na konfinkacijo. Do kapitulacije Italije je preživel na Tremlihu (San Domino), nato pa se je pridružil partizanom, do osvoboditve.

Po vojni se je tovariš Silič vključil v politično in gospodarsko življenje. Izbrpan je v 61. letu starosti za vedno omahnil.

L. K.

Partizanska ljudska pesem

KLUSOV JOŽA:

PARTIZANOVA POMLAD

Na dremotne krone drevja
trudne kaplje padajo vso noč,
prek listov velih in vejvja
zašumel je vetra dih pojoč.

Prišel sem malo k tebi v vas, mama,
zda, odkar me ni, vem, da vsak dan
hodiš po gozdovih za menoj
in zvečer, ko ležeš trudna vsa in sama,
premišljuješ: Kaj je, sin, s teboj?

A nocoj,
ko deževne kaplje pojejo prek streh
naših malih partizanskih koč
in tovariši že spe vsi sanjajoč,
sem po naših skritih stezah in poteh
prišel k tebi mimo mrež in straž...

Zda smo v gozdu kot brezdomci, to je res,
toda zime se še malo ne bojimo,
saj nam bližja je pomlad kot kdaj poprej,
zanjo se borimo in trpimo.
Glej, mi kujemo železni most
čez morja krvi v novi čas,
pesem vstajenja je zapel
nam iz vzhoda bratskih ljudstev glas.
Malo še potrpi, pa v Ljubljano
stopiva z zastavo našo jaz in brat,
ki mu ime je kakor meni — partizan,
pa prineseva s seboj pomlad.

Na dremotne krone drevja
trudne kaplje padajo vso noč,
prek vseh gozdov slovenske zemlje
dihnil je pomladni svit pojoč.

MATEVŽ HACE

TAKO SO SE BORILI KOMUNISTI...

Kamor si se ozrl, je bilo vse zasneženo. Če si stal na vrhu Paškega Kozjaka, si videl drugače tako lepo štajersko pokrajino vso pod snegom. Po cestah so pa v dolgih kolonah počasi vozili nabiti težki kamioni in tanki.

Vodstvo nemškega fašizma za Spodnjo Štajersko se je dobro zavedalo, da se bo začela zanj težka doba s prihodom XIV. divizije NOV na Štajersko. Da bi obvarovali deželo pred junaškimi borci XIV. divizije in nezadržnim poletom Osvobodilne fronte, so vodje fašizma na Štajerskem poklicali na pomoč nemško armadno vodstvo. Dolge kolone bataljonov in polkov esesovcev in gebirgsjagrov so v hitrih pohodih prispale iz Celovca, Gradca, Dunaja in drugih »Hitlerju zvestih« avstrijskih mest in pokrajin.

»Le naj pridejo banditske tolpe iz Kranjske! Uničili jih bomo, kakor smo uničili Pohorski bataljon,« so govorili fašistični oblastniki na Štajerskem. »Preprečili bomo čim hitreje, da se brigade ne razlijejo po deželi in si ne pridobijo ljudstva. Štajerska mora biti vedno naša, vedno nemška.«

Zato tista mrlišna pripravljavanja, transporti, dolge kolone izbranih enot.

Enote XIV. divizije pa so se pomikale po globoko zasneženih gorah. Noč in dan so se borile s spočitimi elitnimi bataljoni in polki esesovcev in gebirgsjagrov. Kdor je tedaj videl naše do skrajnosti izčrpane borce, ne bo vse življenje pozabil njihove hrabrosti in odločnosti, s katero so dvignili na noge vso Štajersko.

Visoko v hribih je bil pod zasneženimi smrekami in hojami partijski sestanek. Prišli so sekretarji partijskih celic vseh čet XIV. divizije. Kjer niso imeli več sekretarja, je prišel četni komisar. Bilo je zbranih okoli štiriideset funkcionarjev partijskih celic iz vse divizije. Komunisti iz leta 1942 ali pa še iz stare Jugoslavije.

Mrzlo je bilo. Burja je šibala s sipkim snegom obaze partijskih funkcionarjev.

Član divizijskega komiteja se je dvignil ob stari smreki in začel: »Tovariši, imeli bomo kratek partijski sestanek. Ne bomo govorili, kakšna je ideološka izgradnja partijske organizacije v diviziji, niti ne bomo govorili, kaj

nam je še potrebno za ideološki dvig partijskih organizacij. Vsi, kar vas je tu, dobro veste, v kakšnem stanju je naša divizija. Dobro veste, da so naše brigade zelo izčrpane zaradi neprestanih bojov in pohodov, dobro veste, da so se hitlerjevski oblastniki na Štajerskem in Koroškem zakleli uničiti našo divizijo.

Tovariši, vi ste člani slavne Komunistične partije, nekateri ste partiji še iz stare Jugoslavije. Bili ste že v nešteti spopadih in dobro veste, kaj je težka in dolgotrajna borba. Stojimo na zemlji, ki je že nad tisoč let slovenska, a fašisti pravijo, da je nemška. Dobro veste, da smo v teh dolgotrajnih bojih izgubili skoro polovico divizije in da je v zadnjih treh tednih padlo tudi dosti dobrih in hrabrih komunistov. Kljub temu sklenimo, da bodo tudi v bodoče, kakor so do zdaj, v prvih vrstah jurišali med ostalimi borci tudi komunisti. V predhodnicah, patroljah in v obveščevalni službi, pri mitraljezi in na vseh položajih nevarnih mestih morajo biti samo komunisti, pa če so še tako izčrpani. Prepričani bodite, da bo nemška ofenziva kmalu prenehala in da čakajo našo divizijo letos na Štajerskem še velike naloge. In kakor se je do zdaj izkazala partija v naši diviziji, tako mora iti tudi novim nalogam naproti.

Član divizijskega komiteja je končal. Poročali so partijski funkcionarji. Burja je vnovič prinesla oblak pršedečega se snega.

»V našem bataljonu je padlo zadnja dva tedna petdeset borcev, med njimi pet komunistov še iz stare Jugoslavije. Vseh pet je imelo za seboj Mitrovico,« je poročal komisar bataljona Pugačev, hraber, mlad borec, maturant iz Ljubljane.

»Mi smo doslej izgubili dvajset borcev in od teh dvanajst komunistov. Sinoči me je sedem borcev prosilo za vstop v partijo,« je poročal komisar Nande. In tako je šlo naprej; tu je padlo osemdeset borcev, od teh osemindeset partijcev, tam so padli ali pa so bili ranjeni vsi partijci razen dveh, pa je kljub temu dancs zaprosilo za vstop v partijo devet borcev; sprejeli jih bomo kar na položaju, itd. itd.

»Tovariši, slišali ste poročilo in sklep XIV. divizije, zaključujem sestanek s klicem, Smrt fašizmu...«

»Svoboda narodu!« so odgovorili vsi prisotni.

Med redkimi smrekami so odhajali vsak k svoji enoti. Burja je neprestano zavijala. Snežilo je kar naprej. V neposredni bližini so padale mine in granate, tri letala so krožila nizko nad smrekami in mitraljirala kar na slepo v gozd. Ob mladi smreki je tiho umiral deseter Cene. Neki kurir ga je zavijal v raztrgano rjuho. »Odnosite ga v kočo,« je naročil Gorec, komisar bataljona.

Bataljonski komisar Pogačnik je stopal v spremstvu dveh četnih komisarjev mimo zasneženih dreves na položaj svojega bataljona, ki je bil razporejen na raztrtem hribu, le redko poraslim z drevjem. Pogačnik je vedno kadil dolgo starinsko pipo, čeprav se ni imel trideset let. Bil je visok in suh rudar; njegov oče je trideset let garal po vestfalskih rudnikih. Pogačnik je že v preteklosti sodeloval v raznih stankah, kjer se je tolkel s policijo in stavkokazi. Bil je star borec. Veliki napori oktobrske ofenzive, posebno pa na februar-skem pohodu, so mu tako uničili zdravje, da je težko hodil. Vendar je bil vedno vedrega duha in se je dobro zavedal kot komisar, da ne sme nikoli kloniti, da ne sme v teh težkih dneh borcev pokazati mračnega lica.

Četna komisarja Dominik in Gorec, oba mlada fanta, borce iz dvainštridesetega, sta bila pa zdrava kot dren. Zaupljivo sta spotoma poslušala bataljonskega komisarja, ki ju je učil, kako bo treba razporediti partije in vse najhrabrejše borce za večerni ali jutranji proboj. »Pa tudi tiste borce bomo pritegnili, ki so danes jutraj prosili za sprejem v partijo,« se je tiho oglasil komisar Dominik. »Tudi tiste, da,« mu je odgovoril Pogačnik.

Vsi trije so prišli na položaj tretjega bataljona. Snežilo je kar naprej. Posamezni borci so bili ognjeni v raztrgane in ožgane sukne ali pa v šotorska krila. Naslonjeni so bili na debla, drugi so zopet čepeli v debelem snegu na svojih raztrganih nahrbtnikih. Na razpotju poleg skladanice drv so štirje borci sestavljali težki mitraljez. »Samo še za danes imamo streliva, potem ga bo pa treba zakopati v sneg,« se je oglasil Jožek.

»Ne boj se, Jožek, kmalu bomo dobili drugo,« mu je odvrnil Pogačnik in pobožal cev mitraljeza; potem je krenil dalje po položaju.

»Tovariši komisar, to je tista znana trojka mitraljezcev, ki je v oktobrski ofenzivi razbila v Gorskem kotarju težki, nemški tank,« se je oglasil Dominik. »Dobro jih poznam,« mu je odgovoril Pogačnik, »hrabre borce takoj spoznaš.«

V dolinici je bilo dvanajst nosil z ranjenici. Bolničarke so se sklanjale nad nje in jim dajale jesti, kar so prinesli patrolje s samotnih kmetij. »Pravkar so trije umrli,« je sporočil zdravnik Kolar. »Ranjence je treba takoj odnesti v bližnje hiše.«

»Dokler je kaka hiša v bližini cela, morajo biti ranjenci na toplem,« je odredil komisar Pogačnik.

Z desne strani so se vedno bliže oglašali rafali nemških šarcev, eksplozije min in granat, ki so čofotale v sneg. Komandant bata-

ljona je preklinjal sneg in ga počasi gazil. »Na desno stran bo treba, pravkar mi je javil obveščevalec, ki je hitel v trinajsto brigado, da po rebri rinejo k nam tri močne kolone. Zdaj pa še ta prekleta burja, ki nese sneg, da ne vidiš deset metrov pred seboj.«

»Ne jezi se, bo že bolje. Ranjence sem ukazal prenesti v najbližjo hišo,« mu je rekel komisar. Komandant je izginil v metež.

V zasedu je čepel neki bivši jugoslovanski poročnik. »Tako ti rečem, tovariši komisar, jaz sem že ves obupan nad življenjem. Vse nas bo vrag vzel, kakor kaže.«

»Koliko časa pa si že v našem bataljonu?« ga je vprašal komisar Dominik. »Eh, koliko časa, celo večnost! Ze pet mesecev!«

»Tako? Potem pa res že vseh pet mesecev doživljaš ognjeni krst. Počakaj, tovariši, še julijsko sonce te bo peklo v hrbet po teh hribih, če ne bomo prej zmagali,« mu je veselo odvrnil Dominik. Vsi so se zasmejali.

Malo naprej sta ležali dve poginuli muli, trije borci so čepeli ob njih; mule so jim služile za zaslon.

Javili smo tudi v Tomšičevo brigado, naj pridejo po meso, preden odidemo, da ne ostane v snegu.«

Kar naprej si je drgnil od mraza ozeble roke verski referent divizije Lampret, poleg njega je stal zavrt v šotorsko krilo in trepetajoč od mraza pesnik Kajuh. »Edini slovenski župnik iz vse Štajerske na položaju. Pa kako bi bilo veselo gledati, tovariši Lampret, če bi jih uspešno nabrali za ves bataljon. To bi se tolkli po teh zasneženih hribih,« je rekel bataljonski intendant, ki je prišel pogledat ubite mule.

»Pusti Lampreta pri miru in mu raje ponudi tobaka, če ga imaš,« je komisar Pogačnik zavrnil jezičnega in vselega intendanta.

Kajuh pa je kljub mrazu nekaj zapisoval v beležnico.

»Si ga videl, še v borbi kuje pesmice,« je tiho omenil Gorec.

Komisar Pogačnik je imel za robom kratke sestanek z vsemi komunisti bataljona. Sporočil jim je sklep divizijskega partijskega biroja. Na sestanku so bili ljudje raznih poklicev: znanstveniki, ki je prej delal v laboratoriju, inženir, gradbenik, zdravnik.

»Bataljon, čeprav je bolj majhen in že precej izčrpan, je treba držati skupaj. Pri vseh

važnejših probojih bomo šli partijski strnjeno in v prvih vrstah, tudi kuharji, intendant-partijski bodo šli v prve vrste.«

Z nočjo se je stopnjeval nemški ogenj. Vreme se je spremenilo. V mrzlem, jasnem februar-skem jutru se je po vsem gorovju razvnela borba. Granate in mine so s treskom padale skozi smreke na položaje. Mitraljezi na nemški strani so peli brezhibno pesem.

»Lahko vam in vašim mitraljezom,« je kričal četni komisar Riko, »zvečer boste odšli v dolino in drugi pesjani vas bodo prišli zamenjat.«

»Včeraj so dvakrat jurišali vsi člani štaba XIV. divizije,« je pripovedoval bataljonski obveščevalec, ki je prišel na položaj. »Kamor prideš, jurišajo sami funkcionarji in sami najstarejši borci.«

Sklonjeni s puško ali brzostrelko v roki so šli borci čez strme grape. Jutranje sonce je po dolgem času obsijalo visoke zasnežene hribe. Borci so kakor v privid zrl v jasno, mrzlo jutro in s sončno svetlobo oblite visoke gore. V bližini se je belila prikupna vasica Zavodnje. »Kako bi bilo lepo, če bi mogli vsaj pol dneva počivati v tej gorski vasi,« je rekel četni komisar Gorec.

Tam od Soštanja so ropotali tanki in kamioni. Nešteto mitraljezov je pelo v zgodnjem, sončnem jutru smrtno pesem. Naši pa so se molčali ali pa so se zelo redko oglašali. Ob drevju so nekateri borci pržili papir in ogrevali svoje premrle brzostrelke. Samo bombe so se oglašale pogostejše.

»Ej, ko bi bil moj oče tu, bi gotovo rekel, da je včasih tako grmeló na soški fronti.«

V grapi so čepeli izčrpani borci in čakali, kdaj se bo začel proboj. Oguljene mule so stale ob robu grape, tri ranjene pa so se premetavale po tleh.

Komandant Jerman je razporedil ranjence, ki bodo odšli naprej, brž ko bo izvršen proboj.

Bataljonski komisar je izbral vse komuniste iz bataljona. Čez te grape in strmine bodo jurišali sami partijci. Tak je bil sklep divizijskega biroja. Devetnajst jih je zbral iz razredčenega in izčrpanega bataljona. Tam na robu se je priključil dolgi vrsti partijcev. Njemu ob strani sta bila vesela in vedra četna komisarja Gorec in Dominik, v vrsti je tudi stopal neki dolgi profesor, na levi pa je šel z dvignjeno glavo inženir Slajpah. Pogačnik je bil zaskrbljen in izčrpan. Med treskanjem granat in regljanjem mitraljezov je hitela vrsta proti strmini. Koliko znanih obrazov si videl tedaj okoli sebe! Komandanta divizije Vasjo, ki je hitel na čelu dolge vrste, komisarja — starega delavca — Gustelja, Rudija, zdravnika Lojzeta, Janezka, Mišico, Miho, Marka, Kotarja, stare komandirje in komandante, komisarje, konjevodce, nekdanje študente, delavce in kmete. Vsi so drveli sklonjeni po strmini proti nemškimi položajem, vsi partijci.

»Ej, močna je partija v naši diviziji,« je zakričal komisar Pogačnik na levem krilu, medtem ko so v bližini eksplodirale mine, druga za drugo.

»Le kdo še misli, da bomo klonili?«

Dolga vrsta se je redčila. Hudo ranjen je padel komisar Slajpah, že na vrhu je bil ranjen komisar Rudi, ob stari smreki je padel komandir Dobnik, ostali pa so drveli naprej, čez strmine in grape. Komisar Pogačnik je tekel sklonjen po strmini. Njemu ob strani komandant Kotar in Gorec. Še malo in na vrhu bodo. Tedaj pa je rafal podrl starega komisarja Pogačnika. Padla sta tudi četna komisarja Dominik in Gorec.

Dolga vrsta je jurišala naprej, da naredi pot izčrpanim bataljonom. Erav na vrhu prebitega nemškega položaja so ležali trije komisarji. V Pogačniku je bilo še malo življenja.

Nadenj sta se sklonila dva preživela tovarša iz zaščitne čete in ga dvignila. »Kje so ostali? Ej, lepo je bilo. Sami stari, sami partijci. Vedel sem, da bomo zmagali.«

Desetar Riko in njegov tovariš sta zakopala tri padle komisarje, dva komandirja in več mitraljezcev in odhitela brez streliva naprej za prodirajočo kolono. Tam na zasneženem gričku pa je za vedno ostalo mnogo partijcev...

»Sklep partije smo izpolnili,« je po boju dejal ostalim partijcem komisar Nande, se obrnil vstran in si obrisal oči...

Jasno februar-skono sonce je po dolgem času posijalo na izmučene borce, ki so se počasi vlekli proti Belim vodam in Smrekovcu dalje do koroških gora.

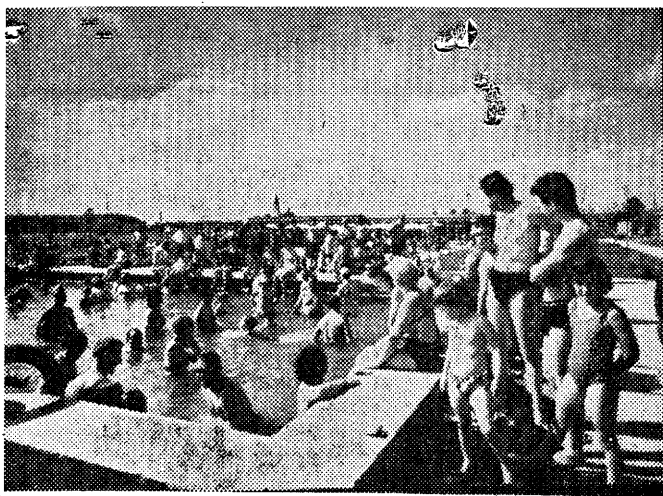

PRAVILNIK O REGISTRACIJI MOTORNIH VOZIL PREDPIŠUJE, DA MORATE MOPEDE OPREMITI S SVETILKAMI, KI OSVETLJUJEJO TUDI REGISTRIRANE TABLICE. TAKE SVETILKE IZDELUJE TOVARNA SATURNUS. KUPITE PA JIH LAHKO V VSEH SPECIALIZIRANIH TRGOVINAH, SERVISIH IN PRI KOMISIJAH ZA TEHNIČNE PREGLEDE MOTORNIH VOZIL.

• SATURNUS •

ČE BOSTE VAŠ MOPED OPREMILI Z NOVO ZADNJO SVETILKO, KI JO ZE UPORABLJA TOVARNA TOMOS V SVOJI PROIZVODNJI, SI BOSTE ZAGOTOVILI NEMOTENO IN VARNO VOŽNJO!

Članom
ZVVI
ZB
ZROP

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

- obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatična obolenja,
- od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa

Priporočamo vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno, Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah.

Na razpolago so vam tudi gostišča v Petrovcih, Salovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobotica

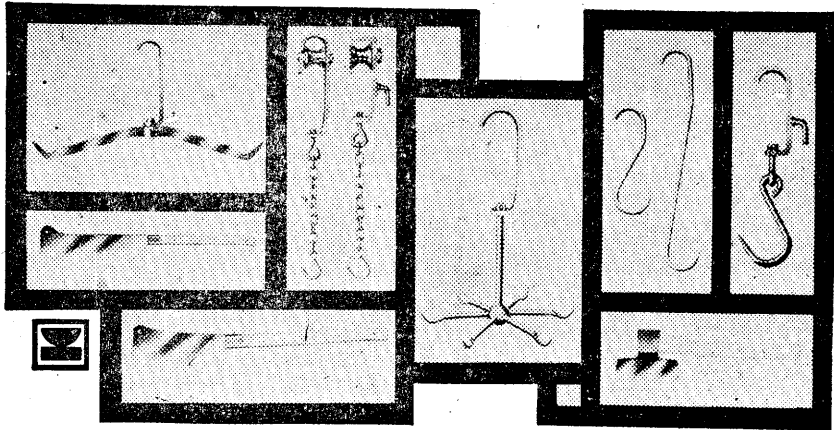
FECRO

TOVARNA KOVANIH IZDELKOV - SLOVENJ GRADEC

Izdelujemo:

- rje prosto klavniško in mesarsko opremo
- kromove krogle, ležajne obročke, matricirane in proste odkovke
- poljedelsko orodje: kose, motike

IVAN MIKULIN

Izza kulis fašistične policije

Vrnili smo se v Piso. Pisarno so zaprli, naše delo se je končalo, lenarili smo. Živčno sem bil hudo izčrpan, saj več let nisem imel niti enega prostega dne. Stalna živčna napetost, v kateri sem živel zaradi dela za jugoslovansko obveščevalno službo, se je že začela kazati. Sel sem k zdravniku, ki je bil obenem župan, drugače pa zagrizen fašist. Kar takoj je ugotovil, da moram najmanj tri mesece počivati, če nočem hujših posledic.

Dali so mi dopust in klatil sem se po okolici, največ okoli Viareggia. Bilo je poletje in lahko sem se kopal, včasih sem zavljudil tudi v Torino, kjer sem bil še vedno uradno v službi. Med službo pa sem tudi napredoval, bil sem brigadir, kar je predzadnji najvišji čin pri karabinjerjih. Oficirji so bili lahko namreč le tisti, ki so imeli univerzo.

Po treh mesecih sem se vrnil v Piso in pomagal pri urejanju arhivov. Da bi še nekaj časa lenarili, smo nalašč zavračali delo. Tudi Contiju se ni preveč mudilo. Toda oktobra so naš urad le ukiniti...

Vsaakega posebej so potem spraševali, kaj bi rad delal in kje bi bil rad. Conti mi je obljubil priporočilo za dobro mesto kje v Rimu v zunanjem ministrstvu...

Medtem sem bil pogosto v Rimu. V tem času so Nemci napadli SZ, kar mi je vilo novo upanje, da bo tudi za Slovence v Italiji nekoč bolje. Nekoč sem slišal tudi za upor v Črni gori, brž zatem pa tudi v Sloveniji. Brskal sem dalje in spraševal ter kmalu zvedel, kaj se dogaja v moji domovini, da partizani silijo že na Primorsko...

Italijani so seveda partizane imenovali banditi in komunisti. Že prej sem smatral komuniste za edine ljudi med Italijani, ki so se uprli fašizmu in ki so držali tudi s Slovenci, zato nisem nikoli čutil do njih kakšnega sovraštva. Rusijo pa sem že od nekdaj smatral za naravno zaščitnico vseh Slovanov. Zdal pa so se pojavili komunisti kot edini uporniki proti fašistični Italiji...

Zato sem odklonil ponudbo za službo na ministrstvu in prosil, da bi me poslali v Ljubljano. To se jim je na ministrstvu zdelo čudno, saj so se bali službe v Jugoslaviji kot hudic križa. Pojasnil sem jim, da sem neporočen, da si želim končno služiti neke blizu domačih krajev, da pa je Ljubljana le mesto, kamor si banditi ne bodo upali. Tudi koristil bi Italiji v Ljubljani zaradi znanja jezika bolj kot kje drugje...

Mimogrede pa sem tudi zvedel, da je v Ljubljani na policiji večina uradnikov zaradi raznih prekrškov, ki so jih zagrešili po Italiji.

XI.

Dne 2. novembra 1941 sem prejel potni nalog za potovanje v Ljubljano, kamor sem bil premeščen na lastno željo in po službeni potrebi. Conti mi je napisal priporočilno pismo za ljubljanskega kvestorja Messano, Pinetta, generalnega inšpek-

torja politične policije, pa za Graziolija. Vedel sem, da odhajam v voljši blag in da je moja glava v torbi, toda klicalo me je sovraštvo do fašizma in ljubezen do naših ljudi, ki so se pogumno bojevali proti fašizmu.

Pokazal vam bom, sem mislil ves čas, pokazal, kaj se pravi zatirati ljudi. Ne bom vam koristil, ampak škodoval na vsakem koraku, prefinjeno in tajno, da ne boste vedeli, kdo vam meša sene...

Izstopil sem v Krminu, kot po navadi, kadar sem hotel skrivaj obiskati domače. Obiskal sem jih ponoči in dolgo smo govorili. Vedeli so že za partizane in bili z vsem srcem na njihovi strani. Upanje v osvoboditev, ki so ga ob neslavnem koncu stare Jugoslavije izgubili, jim je znova zrastle. Prepričevali so me, naj ne hodim v Ljubljano, jaz pa jim spet nisem mogel pripovedovati, kaj me žene tja. Slišale so se razne govorice, pogosto pretirane, o uspehih partizanov, toda ljudem so ugajale in jih bodrile.

Zvečer sem se pripeljal v Ljubljano. Kakšna razlika od aprila, ko sem bil zadnjič v mestu! Zdal se bile ulice prazne, vsepovsod polno vojakov z orožjem v rokah, toda ljudem sem z obrazov bral pogum in samozavest.

Prijavil sem se na policijo in izročil Messani priporočilno pismo. Že prej sem se pozanimal zanj in zvedel, da je Sicilijanec in da je v bistvu tudi član mafije, torej da je sila nevaren in zahrbtni človek. V Ljubljano so ga poslali iz Ravenne, kjer je bilo dosti komunistov, torej zato, da bi tu uporabil svoje izkušnje in s trdo roko naredil »red«, to se pravi, zatrl osvobodilno gibanje. Drugače pa je bil podoben kot večina policistov fašizma do kraja skorumpiran in amoralen, tako da so celo na ministrstvu imeli o njem skrajno slabo mišljenje.

Od Messane sem šel obiskat še Graziolija in mu izročil priporočilno pismo. Sprejel me je na svojem sedežu v sedanji palači Izvršnega sveta na Prešernovi cesti. Pogovarjala sva se in zanimalo ga je, kje sem bil in kaj sem počel dotlej. Nisva pa govorila o stanju v Sloveniji, le to mi je omenil, da bom imel veliko dela.

Nato sem se vrnil na policijo k Messani, ki mi je začel dajati naloge. Postal sem vodja oddelka politične policije ljubljanske kvesture. V oddelku je bilo kakih 25 Italijanov ter pet ali šest Slovencev, bivših jugoslovanskih policijskih agentov. Med njimi je bil tudi zdaj že pokojni Vrečar.

Nekaj dni so me slovenski agentje gledali sila nezaupljivo, potem pa se je začel led tajati. Najprej sva se nekoliko spoprijateljila s Tegarjem, ki je bil nekakšen vodja Slovencev. Zato sva si delo razdelila, zaupal sem mu razne naloge, ker nikakor nisem hotel nastopati kot učitelj.

Mene pa je nezaupanje slovenskih kolegov zabolelo, ker jim nisem smel izpovedati svojega prepričanja. Bal sem se namreč, da bodo to raztrgali po mestu. Le to sem si lahko dovolil, da sem včasih znil kako odkrito ali dvoumno pripombo.

Tiste čase je bila v Ljubljani glede policijskega dela prava anarhija. Agentje, pa tudi drugi, so med preiskavami neovirano kradli, pa tudi ubijali brez sodbe ali postopka. Med italijanskimi policisti jih je bilo mnogo, ki so bili sila nevarni, trmast in svojeglavi. Posebno štirje so bili potrebni stalnega brzdanja. (Nadaljevanje)

V zadnjih dneh novembra je praznoval 70. obletnico življenja znani partizanski bорец iz Dobrle vesi v Podjuni na Koroškem, Andrej Sienčnik. ki ga njegovi tovariši poznajo bolj pod domačim imenom Hojnik. Ob tej priložnosti se je zbralo na njegovem domu v Mokrinjah pet njegovih partizanskih sodelavcev in ile-

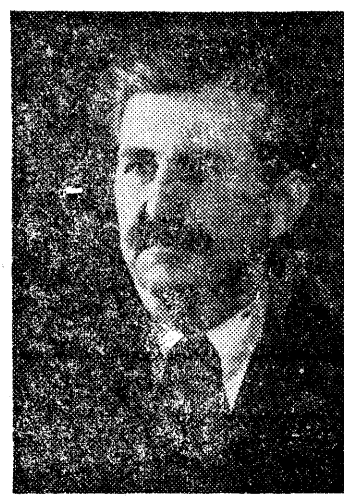
začeli pripravljati tudi zavedni koroški Slovenci, kakršen je bil Hojnik. Ni bilo naključje, da so se prvi partizani na Koroškem Prušnik, Letonja in drugi, ki so prišli spomladi 1943 v Podjuno, sestali prav v Hojnikovi domačiji in tu organizirali oporišče tamkajšnje narodnoosvobodilne dejavnosti.

Prva večja naloga, ki jo je Hojnik odlično izpeljal, je bila kraja orožja in municije v Velikovcu. Oddal jo je Letonji za partizanske enote.

KORENINA IZ DOBRLE VESI

galcev, ki jim je v najtežjih dneh nudil ne le varno, temveč tudi toplo domače zavetje, da mu v imenu vseh, ki ga spoštujejo in ga imajo radi, stisnejo roko in pokramljajo z njim o lepih partizanskih časih.

Velik del Hojnikove življenjske poti je povezan z bojem za svobodo slovenske Koroške. Že od tistih dni med prvo svetovno vojno, ko je kot avstrijski vojak odšel namesto v bolnišnico na Madžarsko rajši domov in bil zato obdolžen dezertiranja. Med koroškim plebiscitom leta 1920 se je kot član slovenskega izobraževalnega društva aktivno zavzemal za Jugoslavijo in se ni bal nositi klobuka s slovensko trobojnico. Že naslednje leto so ga »folksverovci« zaradi tega napadli. Vse do priključitve Avstrije k hitlerjevski Nemčiji, marca 1938, je bil Andrej Sienčnik med najbolj prizadevnimi člani slovenskega prosvetnega društva v Dobrli vesi in bil zaradi tega tudi večkrat aretiran. Od takrat, zlasti pa po izbruhu druge svetovne vojne, je na Koroškem zamrla tudi prosvetna dejavnost. V pričakovanju, kaj se bo zgodilo, jim je v srcih tiela misel na odpor. Ko so zvedeli, da se je na Slovenskem kot tudi v vsej Jugoslaviji začel oborožen upor proti okupatorju, so se

Težko bi izmerili vso hrano, sanitetne potrebščine, orožje in drugo blago, ki ga je Hojnikova družina zbrala za partizane in partizanske bolnišnice. Ob razpustu občine Sv. Vidu je Hojnik odnesel cigaretno bone, na katere sta z ženo še lep časa prejemale cigarete in jih pošiljala partizanom. Vsa ta aktivnost pa ni mogla ostati prikrita gestapu. Med hajko na Dobrlo ves poleti 1944 se je Hojnik še pravočasno umaknil k partizanom. Deloval je pri obveščevalnem centru, ki se je zadrževal med goro Ojstro in Solčavo, saj je bil najboljši po-

znavelec tamkajšnega terena. Medtem so mu gestapovci odpeljali v taborišče v Nemčijo ženo in dva majhna otroka, domačijo pa so izropali. Avgusta 1944 je prišel Andrej Sienčnik v Belo krajino kot koroški delegat na zasedanje SNOS. Na povratku se mu je vnela še iz prve svetovne vojne bolna noga in za nekaj časa se je moral zateči po pomoč v partizansko bolnišnico. Še težko je hodil, ko se je vrnil k svojemu delu, toda med hajko se je moral do marca 1945 skrivati, nakar je nadaljeval delo na obveščevalnem centru.

Po osvoboditvi je Andrej Sienčnik skrbel za prehrano vojske in civilnega prebivalstva kot referent za prehrano pri OLO v Dobrli vesi. Potem ko se mu je vrnila družina iz taborišča, se je vrnil domov tudi Hojnik in si z njemu lastno voljo in trdim garanjem obnovil domačijo. Tudi takrat so se zatekali k njemu politični aktivisti, ki jih je vedno nahranil, čeprav niti sam ni imel dovolj, in jim nudil topel dom, počitek, pa tudi spodbudo.

To je le nekaj skromnih podatkov o Andreju Sienčniku, ki nam ima še veliko povedati, in prav bi bilo, da bi to tudi zapisali. Njegove očetovske skrbi in dobrote, njegove borbenosti zavednega Slovence in požrtvovalnosti partizanskega tovariša njegovi soborci in prijatelji niso pozabili. Zato mu ob življenjskem jubileju želijo še mnogo srečnih let.

A. N.

PARTIZANSKI OBRAZI

Lepa pobuda Elana iz Begunj

Tovarna športnega orodja ELAN iz Begunj na Gorenjskem ni znana le po svojih prvovrstnih izdelkih, med katerimi so po svetu posebno cenjene smuči, marveč tudi po svojih medsebojnih odnosih v delovnem kolektivu, ki dosega te

uspehe. Iz nekoč majhne delavnice na robu Begunj je nastalo veliko, moderno in kar je v današnjem času posebno važno, rentabilno industrijsko podjetje. Med tiste zaslužne pionirje, ki so s svojimi sposobnostmi največ prispevali k dosežkom podjetja, sodijo predvsem nekdanji borci. Veliko število teh danes že uživa zaslužen pokoj, nekaj pa jih je še vedno ostalo v proizvodnji. Mlajši delavci, ki so danes v večini, pa znajo pravilno vrednotiti delo in zasluge starejših, kar so dokazali tudi ob proslavljanju dneva JLA.

Na pobudo samoupravnih organov so priredili posebno slovesnost v počastitev praznika armade in ob tej priložnosti podelili v znak priznanja kot spominsko darilo vsem aktivnim in upokojenim borcem, članom tega kolektiva knjigo Toneta Svetine »Ukana« II. del. Odveč bi bilo ugotavljati pomen takšne pobude in zadovoljstvo nekdanjih borcev v Elanu, če ne bi vedeli,

da so to le redki pojavi, ki pa bi jih kazalo tudi v drugih delovnih kolektivih posnemati.

JR

Kombinat »POMURKA« obrat TMP Murska Sobota

TRGOVSKO PODJETJE

»TOBAK« Ljubljana

- To, kar imajo radi drugi otroci, privoščite tudi svojim.
- Razveselite jih z žvečilnimi gumiji Perfetti, ki vam jih nudijo.
- vse prodajalne Tobaka in druge trgovine.
- V nekaterih zavojčkih so nagradni kuponi z navodilom za sodelovanje v velikem nagradnem žrebanju, ki bo 1. junija 1968.
- Nagrade:

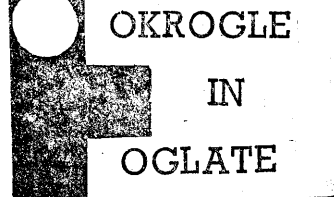
50 ZLOŽLJIVIH KOLES ROG-PONY

5 SUPERAVTOMATSKIH PRALNIH STROJEV in

15 ELEKTRIČNIH ŠTEDILNIKOV GORENJE

- Pošljite nagradni kupon, ki ga dobite v nekaterih škatlicah žvečilnega gumija Perfetti čimprej, najkasneje pa do 15. maja 1968 na naslov:

TRGOVSKO PODJETJE »TOBAK«, LJUBLJANA, KOTNIKOVA 10

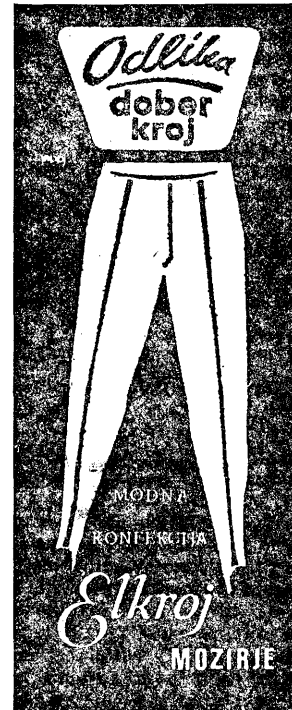
● Ne bi bilo zadosti živih... Ameriški izvedenec za atomske zadeve Parker je zagovarjal nujnost sporazuma o neširjenju atomskega orožja in je rekel: »Ne smemo pozabiti, da bi v primeru atomske vojne ne bilo zadosti živih, da bi pokopali vse mrtve.«

● Wilsonov boj zoper brezupno prihodnost satelitskih okovov. Britanski premier Wilson je znova poudaril odločenost britanske vlade, da bo zahtevala sprejem Velike Britanije v Skupno evropsko tržišče. Dejal je: »Če se ne bomo združili z Evropo, bomo postali sateliti (priprežniki ZDA) ter se bodo morali sprijazniti z usodo dežel v razvoju...«

● Zadoštuje ara... V neki londonski krznariji je moč prebrati tole mikavno vabilo: »Z majhno aro lahko rezervirate krzneni plašč, ki ga bomo imeli za vas v rezervi vse dotlej, dokler ne boste pregovorili svojega moža, da vam ga bo kupil.«

● Sovražnik narodnega gospodarstva... Nekdaj je varčevanje pomenilo in ponekod še vedno pomeni vrolino, angleški gospodarstvenik Woods pa pravi: »Kdor danes propagira varčevanje, je sovražnik narodnega gospodarstva.«

● George Brown proti — diskriminaciji (delanju razločkov). Britanski minister za zunanje zadeve George Brown je v pogovoru

Leto 1968 — v znaku jubileja

Istra slavi v letošnjem letu 25-letnico uresničitve davne težnje svojega prebivalstva — priključitev k Jugoslaviji. Ta pomemben jubilej bodo v Istri proslavili s številnimi manifestacijami v gospodarstvu, prosveti, kulturi, športu in drugje.

Priprave na proslavo tega jubileja so se že začele: na posebnih sestankih se predsedniki občinskih skupščin, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in udeleženci revolucije govorili o manifestacijah. Predvidevajo, da bodo proslave vsejugoslovanskega pomena, ker praznujejo ta jubilej razen Istre še prebivalci Slovenskega Primorja, kvarterskih otokov in Zadra.

Veliki istrski praznik bo potekal v znamenju bratstva in enotnosti Hrvatov, Italijanov in Slovencev. Predvidevajo, da bodo modernizirali mnoge ceste, obnovili nekaj istrskih mest, uspešno reševali vprašanja bivših borcev, v načrtu pa je tudi postavitev spomenika osvoboditve. Osrednja proslava pa bo 25. septembra 1968 v Pazinu, kjer je zasedal 1943. leta prvi istrski svet in sprejel zgodovinski odlok o priključitvi Istre k Jugoslaviji.

s časnikarji zavrnil očitke glede svojega vedenja: »Morate me pač prebraviti takšnega, kakršen sem. Mar niste Churchillu molče dopuščali, da si je privoščil kakšen odvečen kozareček?«

● Pomlajena stara šala. Lil Dagower, 70-letna prvakinja za-hodnonemškega filma, je nedavno rekla na nekem sprejemu: »Moško srce nas spominja na tramvaj. Celo tedaj, ko je tramvaj prenapolnjen, se še vedno najde prostor za eno žensko...«

● Haroldu Wilsonu nakljub... V londonskem časniku »Timesu« je izšel takte majhni glas: »Sir A. in lady Ch. potujeta po Spaniji ter ne bosta letos o božiču (1967. l.) nikomur poslala čestitk. Vsem svojim prijateljem pa voščita, Haroldu Wilsonu nakljub, srečne božične praznike!« H. Wilson, britanski premier si je, kakor vse kaže, z razvrednotenjem britanske funta za 14,7 odstotka, pri setičnih Britancih pridobil precejšnjo »prijubljenost«.

● Nevešči zdravniki... Predstavnik Saudove Arabije v OZN se je takole pritoževal spričo počasnega reševanja izraelsko-arabske krize: »Ravnanje ZN v zvezi s krizo na Bliznjem vzhodu je podobno ravnanju zdravnika, ki bi si prizadeval ozdraviti rakavega bolnika s aspirinom.«

DOBRO JE, ČE VESTE

Glavni vzrok kvarjenja zapestnih ur v tropskih krajih so — po ugotovitvi sovjetskih mikrobiologov — bakterije in nekatere glivice, ki množično napadajo fino olje, s katerim so namazani delci vsake ure. Visoka temperatura in vlaga pospešujeta razmnoževanje teh mikroorganizmov. Gre namreč za najdrobnejša živa bitja, ki lahko prodro v uro in živijo na račun finega olja. Proučevanja na moskovski univerzi so dokazala, da se je moč braniti zoper njihovo uničujoče delovanje z nekimi organskimi spojinami živega srebra, ki se dodajajo olju, s čimer pa se delovanje olja prav nič ne spremeni.

Se kakšno leto! Stoja Rakič iz Vlasnice spada med najstarejše ljudi v naši deželi, saj ima 108 let in precej potomcev: 40 sinov, hčera, vnukov in pravnukov. Stoja je bila vedno zdrava kakor dren. Nikdar ni bila pri zdravniku, nikdar je ni mučila kakšna bolezen. »Samo oči so se mi izneverile, drugače se počutim dobro,« je dejala Stoja dopisniku »Politike«. »Stoja osem let je veliko breme, upam pa, da ga bom nosila še kakšno leto!«

Investicijske naložbe v našo živilsko industrijo so znašale od osvoboditve do 1961. leta več kot 140 milijard S-dinarjev. V poslednjih petih letih so se te naložbe povečale za nadaljnjih 148 milijard S-dinarjev, kar pomeni, da smo po osvoboditvi porabili za omenjene investicije približno 300 milijard S-dinarjev. Te pomembne, čeprav še vedno ne zadostne investicije so omogočile, da je živilska industrija vrgla na trg 500.000 ton živilskih proizvodov in sicer v prvi vrsti: sladkor, razna rastlinska olja, testenine, slaščičarske izdelke, mesne, sadne, zelenjadne konzerve idr.

Krompir ni kdove kako bogat z vitaminom C, vendar pa spada, zlasti za prebivalce severne poloble, med najpomembnejše »prekvalce« tega vitamina. Krompir je namreč sorazmerno poceni, ljudje ga uživajo dan za dnevom in to v velikih količinah, poleg tega pa ga je moč dobiti vedno, tudi pozimi in v zgodnji pomladi, ko ni sveže zelenjave, ki vsebuje večje količine vitamina C. Pri kuhanju krompirja gre v nič precej vitamina C, do 15 %, ko se kuha krompir v oljčah, in do 30 %, ko se kuha olupljen. Zato je priporočljivo peči neolupljen krompir. Pri lupljenju, zlasti surovega krompirja, moramo paziti, da odstranimo s krompirja kolikor le moremo tenke olupke, ker je prav plast tik pod olupkom bogata z vitaminom C in z rudninskimi snovmi. Krompir mora biti, ko se kuha, pokrit z vodo ali s pokrovko, da se tako onemogoči škodljivi vpliv kisika (iz zraka) na vitamine. Krompir se ne sme predolgo kuhati, krompirjeve jedi ne smejo dolgo stati na vročem ali toplem mestu (štedilniku), ker vse to povzroča precejšnjo izgubo vitamina C.

Oreh ni zaostajajo po vsebini in kakovosti beljakovin za mesom. V rednosti ga celo prekašajo, ker vsebujejo poleg beljakovin precej več maščobe (58 %), pa manj vode, naposled pa še ogljikove hidrate, ki jih v mesu skorajda ni. Sprito tega doseže kalorična vrednost orehov 610 kalorij na 100 g, medtem ko znaša ta pri poprečno kakovostni svinini samo 376 kalorij na 100 g. Orehovo olje je bogato z dragocenimi maščobnimi kislinami. Oreh so tudi vir važnih rudninskih snovi, npr. kalcija, kalija, fosforja in železa, medtem ko je njihova vitaminska pomembnost komaj poprečna. Nadaljnje prednosti tega jedrčastega, s koščeni lupinami zavarovanega sadeža so: močna stopnja nasičenosti, dobro izkoriščanje rednih spojin v organizmu, naposled pa še mnogostanska uporaba v industriji in slaščičarstvu.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Sorec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in klisiranje: CJP Ljudska pravica, Ljubljana. Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oziroma 10 novih dinarjev — Pošljite na: naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, priključite, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 601-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-407 — Rokopisov ne vračamo.

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

Nove esesovske uniforme

Nekega dne v letu 1936 je Heinrich Himmler povabil k sebi modnega strokovnjaka. Povedal mu je, da bi rad izpopolnil uniforme esesovcev, tako da bi bil vsak vojak njegove osebnosti vojske že na prvi pogled nekaj posebnega, nekaj višjega. Modni strokovnjak je kmalu postal domač v baročni palači na Prinz-Albrecht-Strasse, kjer je bilo vrhovno poveljstvo SS. Hodil je sem ter tja z balami blaga v rokah, risal in skiciral je, poslušal je Reichsführerja, navodila o širini ramen, gumbih, ovratnikih, našitkih. Naposled so uradno sliko nove esesovske uniforme izdelali in jo poslali v tiskarno »Dedici Franza Eherja« v Münchnu, v kateri so ravno tedaj pripravljali prvo izdajo »Organizacijske knjige nacionalsocialistične stranke«.

Tako se je rodila nova esesovska uniforma oziroma uniforme: službene in parade. Službene so obsegale črno, sivo, zeleno in sivo rjavo uniformo, jahalne hlače s škornji ali dol-

ge hlače. Paradna ali mestna uniforma naj bi še bolj poudarila izjemnost esesovcev: bila je črna z dolgimi hlačami, srajca je bila rjava, na kapi pa je bila lobanja. Garderobo so dopolnjevali nož, pištola Walther PPK kalibra 7,65, rokavice, kratak ali dolg plašč. Za oficirje je bila predpisana sablja z emblemom SS, za najpomembnejše poveljnike pa si je Himmler omislil srebrni prstan z lobanjo, okrašen s starogermanskimi napisi ter z osebnim posvetilom Reichsführerja, urezanim na notranji strani.

Adolf Hitler leta 1936 ni bil več nekdanji pustolovec. Bil je poglavar države in vlade ter so ga tudi zunaj Nemčije imeli za velikega politika. Ravno leta 1936 je bil častni predsednik berlinskih olimpijskih iger in pomembne politične osebnosti so prihitele v Nemčijo, da bi se sestale z njim. Hitler je imel v glavi že dokaj izdelane načrte o gospodstvu nad Evropo ter o zavajevanju in zasleditvi vseh »manjvrednih ras«, ki so obda-

jale rajh. Izhodiščna točka za ta podvig naj bi bila okrepitev oboroženih sil.

Heinrich Himmler je spoznal, da bi Hitlerjeva strast do vojske utegnala potisniti v ozadje njegove esesove. Prizadeval si je, da bi to preprečil, pri čemer ni pozabil niti na najmanjšo zunanjo podrobnost. Odredil je velikost in obliko činov, odlikovanj, barvo podloge na suknjih, znake raznih enot, tudi znake motoriziranih esesovcev, ki tedaj sploh še niso obstajali.

Poleg tega je izpopolnjeval esesovski pravilnik z novimi določbami. Na velike liste papirja je pisal z zelenim črnilom: »Pogum je za esesovca največja vrtilina v boju za zavojevanje sveta, ki si ga želimo. Esesovec se odkrito in neopreznostno bojuje proti najnevarnejšim sovražnikom države, tj. pa so: Židje, prostozidari, jezuiti in kler, ki se ukvarja s politiko.«

Tiste čase so bili pod Himmlerjevim poveljstvom gojenci oficirskih šol v Bad Tölzu in

HEINRICH HIMMLER IN NJEGOVI NAJTESNEJSI SODELAVCI REINHARD HEYDRICH

Braunschweig, tri Standarten (Adolf Hitler, Deutschland in Germania) ter oddelki, ki so delovali v petih koncentracijskih taboriščih: Dachau, Esterwegen, Lichtenburg, Sachsenburg in Columbia Haus. To je bilo v sruču Berlina: v zapor spremeni hotel.

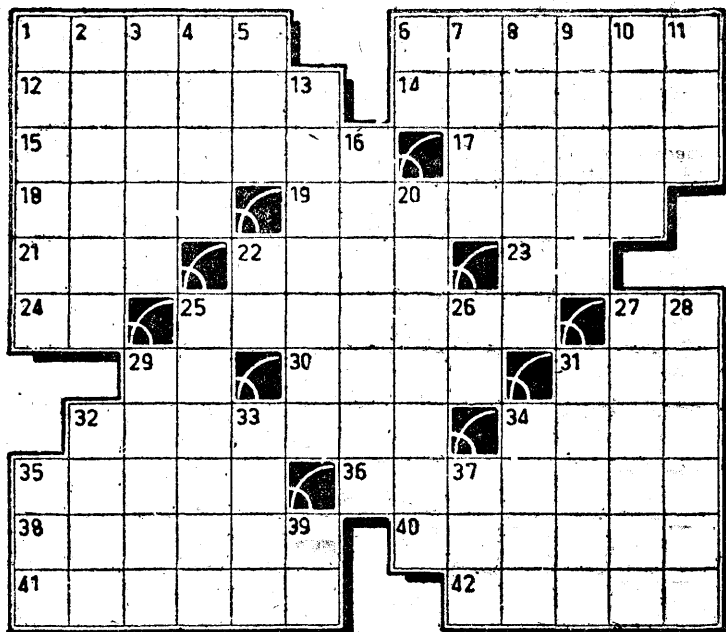
Toda te enote so mu bile premalo. Za izpolnitev nalog, ki jih je terjala ustvaritev države in obrambnega režima, je bilo treba več nadljudi, več regimentov, cele divizije, prave pravice vojske, ki naj bi bila povsem neodvisna od Wehrmachta, v katerega je bila tiste dni popolnoma usmerjena Hitlerjeva pozornost. Toda Himmler se ni hotel spustiti v odkrit boj, ki bi ga gotovo izgubil, marveč je začel delati »za SS s SS«: po eni strani je krepil lastne enote, po drugi strani pa je blatil visoke oficirje, če je le imel priložnost za to. Včasih so mu priložnost pripravili v učinkovit obveščevalni službi SS, ki jo je vodil Heydrich. Tako so poveljnika vojske generala Wernerja von Fritsche nenadoma obtožili gnusnih pregreh na osnovi pričevanja, ki ga je »organiziral« Himmler. Lažna »priča« je navedla dokaz o generalovi krivdi in von Fritsche je bil odstavljen. Potem so priznali, da je bila obtožba lažna, toda von Fritsche ni prišel na

novan za generalnega inšpektorja koncentracijskih taborišč.

Med petimi taborišči, ki so obstajala leta 1936, je bil Dachau prvi in naj bi bil za zgled drugim. Pekel, ki si ga je Himmler izmislil za sovražnike režima, je nastajal po zgledu Dachaua, širil se je, kot se je širila moč Reichsführerja in njegovih esesovcev. Prvi korak je bil storjen že leta 1933 z zakonoma, ki ju je sprejel poslanski Reichstag, ki so ga vodili nacisti. Prvi, ki je začel veljati 14. julija 1933, je ukazoval: »Kdor je nosilec dednih bolezni, je lahko steriliziran, če se po znanstveni poti nadvse verjetno izkaže, da bi tudi njegovi potomci trpeli zaradi telesnih in duševnih pomanjkljivosti kot posledico bolezni.« Po tem zakonu je bil »dedni bolnik«, kdor

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. partizansko ime narodnega heroja Likarja Ivana, aktivista v Slov. Primorju, komandanta Briško-beneškega odreda itd., 6. partizansko ime narodnega heroja Poglajen Franca, komandanta IV. operativne cone, komandanta VII. korpusa itd., danes aktivni oficir-general, 12. opera nemškega skladatelja Karla Webra (1786-1826) 14. drug izraz za zastavo, 15. bojni tovariš, 17. mitološka podzemeljska reka, 18. nekdanji angleški premier, ki je moral odstopiti zaradi napada

na Egipt 1. 1956, 19. mesto v severni Italiji (Padška nižina), 21. hiter tek, 22. ena od največjih vohunk v I. svetovni vojni (Mata), 23. avtomobilska oznaka Valjeva, 24. nemški predlog, 25. kraj ob železnici Celje-Maribor, rojstni kraj kartografa Blaža Koopca, 27. kralica za »volantper«, 29. kralica za »dečleters«, 30. vključ (po srbsko), 31. orientalska krcma s prenočišči, 32. nekdanji fevdalni gospod, 34. dragocena tovarna žival v partizanski vojski, 35. sorov, je ob obali države Jugozapadna

Afrika, 36. popularni basist ZDA, črnega poretka (Paul), 38. vrsta peruanske lame in njena volna, 40. reka, ki se izliva pri Reiki v morje, 41. čuvár črede, 42. beležka.

NAVPIČNO: 1. metajca, bližnja sostanovka, 2. znanaka hladnikov tovarne v Crni gori, 3. večja lesena posoda, 4. židovsko moško ime, 5. neumen, bedast, 6. kralica za denarno ustanovo, 7. razvoj, dviganje, 8. mesteca v severni Turčiji ob reki Cekerek, 9. obdela kos zemlje, 10. partizansko ime narodnega heroja Franca Rojčka, večkratnega komandanta med NOB, danes general, 11. kratka politična organizacija v Sloveniji, 13. ironični naziv za tistega, ki nič nima, 16. obmejni uslužbenec, 20. prislov, zanimanje, 22. medmet

začudenja, 25. lepak, 26. avtomobilska oznaka Virovitice, 27. italijanski filmski igralec (Raf), 28. južni sadež, 29. kisli sadni bonbon, 31. pripadnik čeških verskih reformatorjev, 32. prilepek zdravniku v III. bat. Kočevskega odreda 1. 1942 (Dr. Aleksander, part. ime Peter), 33. živčni pretes (množ.), 34. ime komentatorja beograjske televizije (Orlovic), 35. nenadna smrt, 37. ime glavnega junaka iz serijskega filma, ki ga je prenašala Ljubljanska televizija (Quick), 39. ploskovna mera.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. Jerman, 7. sv. jat, 13. eleai, 14. odredi, 15. princ, 17. Videm, 18. ep, 20. atlas, 22. seno, 23. Nes, 25. Avila, 27. koš, 28. Irka, 30. Erato, 32. me, 33. škant, 35. ovi, 37. Kalnik, 39. enorok, 41. alpaka, 42. Caruso.

OB PETINDVAJSETLETNICI STALINGRAJSKE BITKE

Lovca na nemške tanke

Bilo je 6. avgusta 1942. Enote nemške 14. tankovske divizije so severno od Abganerova ponovno krenile v napad in zasedle križišče »Km 74«. Severno od tega naselja je pritisnil motopeljni polk s približno 50 tanki. Iz zraka pa je napad podpiralo večje število letal. Sovjetski vojaki so se uprli napadalcem s hudim ognjem iz vseh vrst orožja. Brž ko so fašisti nekoliko zastali, je komandant 6. gardne tankovske brigade podpolkovnik M. N. Kričman menil, da je napočil čas za nasprotni napad, s katerim bi spet zavzel izgubljeno križišče.

Gardisti so sovražnika napadli odločno in hkratno. Prvi se je na križišče prebil tankovski vod, ki mu je poveljeval poročnik N. R. Andrejev. Tam pa je prav tedaj stala sovražnikova tankovska kolona, toda Andrejev niti pomislil ni na to, da bi se umaknil. S svojim tankom je krenil naravnost nad sovražnika, sledila pa sta mu tudi tanka, ki sta jima poveljevala podporočnik P. P. Čihunov in starejši vodnik V. A. Dementijev. Vsi trije tanki so že med vožnjo začeli streljati po sovražniku.

Boj je bil silno hud. Tega dne je križišče nekajkrat spremenilo gospodarja. Andrejev je s svojo drznostjo uničil pet in poškodoval dva tanka, razen tega pa je sovražniku razbil še dva toka. Med bojem je bil tudi njegov tank huje poškodovan, toda posadka ga je takoj za silo popravila in nadaljevala boj.

Bataljonski komandant gardni major G. Djakonenko je o Andrejevu poročal tole: »Andrejev vrga svoj vod v duhu preziranja smrti in sovraštva do fašističnih zavojevalcev... Doslej je uničil 27 tankov, več desetnih topov in mnogo lahke oborožitve in sovražnikove pehote.«

Vrhovni sovjet ZSSR mu je za junaštvo dodelil 5. novembra 1942 naziv heroja Sovjetske zveze.

»Posnemajte mitraljezca Jermakova!«

Jeseni 1942 je bilo po stalingrajskih zidovih videti letake z napisom: »Posnemajte mitraljezca Jermakova!«

Oglejmo si, kaj piše o tem človeku v arhivskih dokumentih.

Mitraljezec Jermakov iz 716. strelskega polka se je odlikoval že pred stalingrajsko bitko, in sicer v Cimljanski in pri Novem Aksaju. V boju s fašisti je vselej gledal na to, da bo imel tak položaj, s ka-

tereja lahko sovražnika zares uniči. Tudi 27. julija 1942, ko se je njegov polk upiral sovražnikovu pritisku na območju Krasnega Jara, je s svojo lahko strojnico zasedel položaj pred obrambno črto. Ko so se mu približali Nemci, jih je spustil do sto metrov pred sabo, nato pa jih izmenil z ognjem. Takrat so Nemci izgubili za celotno četo vojakov. Tri dni kasneje so fašisti obšli levo krilo bataljona. Tudi tokrat je imel Afanasij Ivanovič zelo ugoden

JUNAKI BITKE OB VOLGI

O bitki ob Volgi je bilo napisanih na tisoče knjig in člankov, toda junakov te epopeje še vedno ne poznamo dovolj

položaj, tako, da sovražnik kar štiri ure ni mogel nikamor več.

Kmalu zatem se je Jermakov spet odlikoval v boju s sovražnikovimi konjeniki. Takrat je imel njegov bataljon položaje na nekem hribu pri Novokazanskem. Jermakov je tudi tega dne bil zelo uspešen. Predvsem njegova zasluga je, da se je sovražnik moral umakniti na izhodiščne položaje. Naslednjega dne je bilo še huje, kajti branilec je sredi boja zmanjkalo municije. In kaj je storil Jermakov? Ko so se mu približali sovražnikovi vojaki, je zgrabil svojo lopatico in z njo ubil dva vojaka in še enega oficirja, čeprav je bil medtem tudi že ranjen. Na obvezovalščice je odšel šele potem, ko se je bil sovražnik že umaknil.

Tudi on je 5. novembra 1942 postal heroj Sovjetske zveze.

V sovražnikovem bunkerju

V začetku oktobra 1942 so enote 124. strelske divizije, ki so branile mostišče zahodno od Serafimoviča, prejele ukaz, naj mostišče še bolj razširijo. Pri tem naj bi poročnik M. A. Kuznecov z dvema vodoma avtomatičarjev napadel sovražnika na koti

220, se tam utrdil in sovražniku preprečil, da bi oviral desno krilo polka med napredovanjem.

Avtomatičarji so se naloge lotili 3. oktobra ob štirih popoldne. Sovražnika so tako iznenada in odločno napadli, da ta ni vzdržal in se je začel umikati. Avtomatičarji so ga nemudoma začeli zasledovati in so prispeli na pobočje hriba, toda njegovega vrha le niso mogli osvojiti. To jim je onemogočil hud strojnični ogenj iz strelskih jarkov in bunkerjev. Napadalcu so se morali zaustaviti, imeli pa so tudi že nekaj mrtvih in ranjenih.

Nato so avtomatičarji začeli pritiskati proti bunkerju, iz katerega jih je sovražnikom mitraljezec

obstreljeval bočno. Kaj hitro je bil v njihovih rokah. Toda v bližini je bil še en bunker, zaradi katerega niso mogli nikamor naprej. Takrat pa je Kuznecov skočil na noge, zavpil borcem »Naprej! Za mano!« in s protitankovsko bombo in brzo-strelko v rokah planil proti bunkerju. Njegova bomba je na bunkerju razbila vrata, tri nacisti, ki jih je zagledal notri, pa je pokosil s svojo brzo-strelko. Čeprav njegovih borcev ni bilo za njim, sovražnik pa je medtem krenil v napad na osvojeni bunker, se je Kuznecov takoj znašel: skočil je v bunker in s težkim mitraljezom, ki ga je bil našel notri, do trde noči zavračal sovražnikove napade.

Za izredno junaštvo v tem in še drugih spopadih je 14. februarja 1943 postal heroj Sovjetske zveze.

Takih herojev je bilo med stalingrajsko bitko še na stotine in tisoče, v tem pa je tudi vsa skrivnost uspeha, ki je pomenil prelomnico druge svetovne vojne. Odslej so Nemci na vzhodni fronti doživljali le še poraze...